

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,
ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél íven.
Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.
Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tések és hirdetési díjak küldendők. ::

Nagy professzorok.

A nagy professzorok, a vérbeli tudós emberek a dolog természete szerint rendre az egyetemi városokba kerülnek immár. Ki Kolozsvárra, ki Budapestre.

Régen nem úgy volt ez. A mi vidéki kollégiumainkban sokkal több tudós tanár tanított, mint a fővárosban. Sőt jószerint fővárosa se volt az országnak s a kulturális gócpontok szerteszét feküdtek a három heggy vidékein, a négy folyam völgyein és a nagy alföldi síkon. Például Debreczenben, melynek kollégiuma a nagyváradi főiskolának elbukása és a sárospatakinak elbújdosása után a magyarság első főiskolája lett és ezt a rangját azóta is megtartotta.

Debreczen nagyságát mutatja, hogy itt alakult ki a magyar Fausi munda kör. Az emberfeletti hatalommal rendelkező tudós alakja itt mutatta meg magát a másik Hatvani professzor személyében. Sinai Miklós, Maróthy György, Budai Ézsaiás, Péczely József, Kerekes Ferenc, Lugossy József mind debreceni tanárok voltak. A reál tudományok (természettan, természetrajz, mathezis) a nyelvészet és történelem hőrosai itt ebben a logubris tónusú városban éltek és állottak elő.

Hogy minderre a környezetnek is nagy befolyása volt s a reáliákra az ösztöni a debreceni civis, kalmár, iparos nép állandó érdeklődése adta: hogy a nyelv-tudományok művelése a külfölddel, a törökkel, Béccsel és a nagy protestáns államokkal kereskedelmileg, politikailag és különösen egyháziilag állandóan összeköttetésben lévő város belső szükséglete volt, hogy a történelmi ismeretek kifejlődésére, a debreceni civitas nagyszabású és sokszor önálló keretben folyó élete adta meg az alkalmat, azt mindenki természetesnek találhatja. Itt működik és virágzik ma is az ország legrégebbi nyomdája. Ez a körülmény és az előrehaladottabb műveltség volt az oka, hogy a felső tiszai nyelvjárás irodalmi nyelvvé vált.

Itt adták ki az első magyar hitvallást, az első magyar törvénykönyvet, az első magyar városi

krónikát. Ez a város teljesen tisztán a magyarság alkotása. A magyarság ezen a helyen mutatta meg városépítő tehetségét. Ez volt székhelye a nagy tiszántúli egyházkerületnek, Máramaros bérecitől le a Dunáig, Erdélytől Pestmegyéig ide gyűltek a magyar ekklezsiák követői, esperesei, gondnokai. A 18-ik században jórészt itt tanultak a magyarság fiaai széles e hazából.

Debreczen nyeste le és állította meg a nyelvújítás túlzásait s e városnak köszönhető, hogy a magyar irodalmi nyelvet megérti a paraszt is s nem kell a magyar tudósok, a magyar költők írásait lefordítani a magyar nép számára.

Debreczen nem kegyből kapta, hanem nagy szolgálataival valósággal meg is érdemelte az egyetemet.

S ha mi azt óhajtjuk, hogy ez az egyetem ne valami új alkotás legyen, hanem az ősi kollégium emellessék egyetemi rangra, ezt is meg lehet érteni. Még akkor is, ha a százados főiskola összes tanárai egyetemi tanárokká válnának is ezáltal. Ezt hozza magával a természetes helyzet, a méltányosság és a kollégium tisztessége is. A tudomány érdeke sem szenvedne miatta valami nagy csorbát, mert ez iskolának és a vidéki kálvinista kollégiumoknak most is vannak nagy tanárai és híres tudósai.

A Magyar Tudományos Akadémia múlt héten tartott nagygyűlésén is több debreceni tudós tanár szerepelt. Az egyik Darkó Jenő akadémiai megbízásból magyar történelmi nyomokat kutat a görög íróknál. A másik Pápay József a Reguly által gyűjtött osztják szövegek megfejtéséről számolt be az Akadémiának. 18,000-nél öbb sort olvasott el és fordított le ezekből a hősi énekekből, liturgiális szövegekből. Hogy ezt tehesse, évekig nyomorgott az Oroszbirodalomban szétszórt osztják telepeken. Évek óta meg a feldolgozást végzi. Az Orchon tó melletti ujgur feliratot nem magyar tudósok fejtették meg. A valamikor egész világrészről uraló, nagy múltú osztják nép szellemi hagyatékának maradványait azonban magyar tudósmentette meg, gyűjtötte össze és magyar tudósadja által a világnak.

Ez a magyar tudós, kinek a neve messze külföldön is mindenütt visszhangzik és mégjobban is visszhangzani fog a debreceni kollégium professzora: Pápai József. Méltán folytatja a debreceni nagy nyelvész tanároksorát az ős kollégiumban. Ez a kollégium, ha soha nem is lesz egyetem, mégis az első főiskolája marad a magyarságnak. De nem erről van szó, hanem a nagy finn-ugor nyelvészről, Pápay Józsefről. Illő, hogy nevét mi is megismerjük és tisztelettel em'legessük.

* *

Az egyházi törvények revíziója tárgyában

a debreceni jogakadémia tanárikara által elfogadott vélemény és javaslat.

Irtá: **Dr. Kun Béla.**

(Folytatás.)

IX.

Az egyházmegye hatáskörének megállapításában a mostani törvénnyel szemben lényegesebb változtatást szükségesnek nem tartunk, de kívánatosnak véljük kimondani, amit az ORLE. emlékirata javasol, hogy az egyházközségeknek mindazon ügyekben, amelyek ugyan felsőbb megerősítésre szorulnak, de az egyházkerületi közgyűlés által is megerősítendőnek kifejezetten kimondva nincsenek, az egyházmegyei közgyűlés — illetve ennek nevében az előbb előadott módon és korlátok közt az egyházmegyei tanács — felelősséggel meg nem támadott határozata végérvényes. Nem volnának az egyházkerületi közgyűlés elé hivatalból felterjesztendők nézetünk szerint az I. t.-c. 56. §. k) pontjában említett köztelherviselésre s építkezésre vonatkozó határozatok kívül az ingatlanok szerzésére vonatkozó határozatok sem, ha csak a vételár nem jelentékenyen magas összeg, például 5000 koronát meghalad. A kölcsönök tekintetében meg rigorosusabban járnánk el, mint a mostani törvény, nevezetesen ideiglenes kölcsönöknek felvételét sem engednénk meg pusztán az egyházmegyei elnökség jóváhagyása alapján. Nem is lehet kívánni az egyházmegyei elnökségtől, hogy ilyen az egyházközség egész jövőjére esetleg nagyon kiható határozat tekintetében maga viselje a felelősséget. De nem is lesz szükség ezt az egyházmegyei elnökség kellemetlen jogául hagyni, mert ha szervezve lesz az egyházmegyei tanács, ez minden nehézség nélkül határozhat a sürgős kölcsön-ügyekben is.

Az egyházmegyei közgyűlés hatáskörébe tartozókul az I. t.-cikk 56. §-ában kiemelt tárgyak közül, mint csak maga a közgyűlés által elintézendőket jelölnék meg a b), d), g), m), p), r) és t) pontok alatt említetteket, valamint a h) pont alól a szórványok beosztása iránt intézkedést, — míg a többi ügyek a tanács által is elintézendők volnának. Ilyen módon jelentékenyen megfogván a közgyűlés tárgyainak száma, valóban elég volna közgyűlést évente egyszer tartani, a tanácsnak ellenben havonként, vagy legfeljebb kéthavonként mindenesetre össze kellene ülni.

A közgyűlés tagjai maradhatnak ugyanazok, akik a mostani törvény szerint. Már itt megjegyezzük ugyan, hogy a bírósági szervezet gyökeres megváltoztatására vonatkozó javaslatunk szerint a tanácsbíróknak bíraskodási feladata megszűnnék, e címnek, mint egyszerűen hierarchicus fokozatnak fentartását pedig a református egyházalkotmány alapelveivel összeegyeztethetőnek nem tartjuk. Másrészt el kell ismernünk, hogy a tanácsbírói — asszesszori — tisztnak a magyar református egyházalkotmányban hosszú történelmi múltja van és figyelmeztetnünk kell arra is, hogy e megszokott tisztség eltörlése esetén az esperes és egyházmegyei gondnok helyettesítéséről is új szabállyal kellene gondoskodni. Mi a magunk részéről a tanácsbíró, mint minden haszon nélkül hierarchicus színezetű rangfokozat eltörlése mellett volnánk, de mivel annak eltörlését a megszokottság folytán most még nem remélhetjük, — felesleges munkát végezni nem akarva — az eltörlés esetén szükségessé váló szabályok tekintetében javaslatot nem teszünk.

A tanár- és tanító képviselők választásának módjára az 50. §. e) pontjában megállapított szabályt csak a tanítókra nézve gondoljuk fentartandónak, de ezekre nézve is meg kellene fontolni, vajjon azokat az egyházközségeket, amelyek elemi iskolát nem tartanak fenn, illeti-e szavazati jog a tanítóképviselek megválasztásánál. A tanárképviselek választása tekintetében pedig visszaállítandónak véljük a legutóbbi zsinat előtt fennállott rendet, egyrészt azért, mert amellet igen hosszú időn át fennállt régi jog szól, másrészt, mivel a közép- és felsőbb iskoláknak, mint egyházunk szempontjából nagyfontosságú és széles érdekeltséget összefoglaló intézményeknek bátran meg lehet adni e tekintetben az egyházközségeket megillető jogot és végül legfőképpen azért, mert a tanárképviseleknek a gyűlésen megjelenése nem a lelkeszi és világi elem mellett egy harmadik alkotóelemnek bebocsátása érdekében, hanem a szakszerűség céljából történik, ezt a célt pedig jobban lehet szolgálni azáltal, ha a választást maguk a szakbeliek teljesítik.

Mindenesetre ki kell mondani azt is, hogy a tanár- és tanítóképviselek megbízása azonnal megszűnik, mihelyt annál az iskolánál, amelynek részéről megválasztva voltak, illetve az egyházmegyéhez tartozó elemi iskoláknál tényleg szolgálni megszűnnek.

Az egyházmegyékben a tisztújítás kötelező tételét tartjuk helyesnek és pedig a most is meghatározott 10 évenkénti választással, amivel kapcsolatban a tanár- és tanító-képviselek megbízásának tartamát öt évben kellene megállapítani. A mostani 3 éves határidő jó az erdélyi egyházkerületben, ahol az egyházmegyei tisztújítás hat évenként történik, de nem jó a törvények által elfogadott 10 éves tisztújítás mellett. Arra kell törekedni, hogy amennyire lehetséges, a különböző választások ugyanazon időben megejthetők legyenek s egyrészt az egyházközségeknek ne kelljen örökös szavazással foglalkozni, másrészt a szavazatbontó munka se ismétlődjék lépten-nyomon.

Az egyházmegyei tisztviselőket — a tanácsbírókra nézve mondottak fenntartása mellett — a mostani törvények szerint meghagynók, de szükségesnek tartanók, hogy más egyházmegyei tiszt-

viselőknél, különösen a pénztárnoknak és számvonónak kötelességei is törvénnyel szabályozva legyenek és meg legyen szabva minden irányban az egyházmegyei pénzkezelés ellenőrzésének módja.

A jegyzőkre nézve mi célszerűbbnek tartanók, ha ezeket nem az egyházközségek választanák, hanem maga a közgyűlés, természetesen csakis tagjai sorából. A jegyzők ugyanis semmiféle hatósági jogot nem gyakorolnak és így az egyházközségek által választatásukra nincs szükség, másrészt maga a közgyűlés jobban megtudja találni a jegyzői munkára alkalmas embert, mint a jelöltek ezirányú képességeit egyáltalán nem ismerhető presbyteriumok. Mindazáltal e tekintetben javaslatot nem teszünk, egyrészt, mert a gyülekezetek megszokott jogát bolygatni talán nem kívánatos, másrészt, mert nálunk a jegyzőket megszokták nemcsak előadói és jegyzőkönyvvezetői szerepre hivatottnak tekinteni s különösen a lelkészi főjegyzőt rendszerint az esperesnek nem ugyan törvényes, de természetes helyettesének nézik.

Ezzel szemben az ügyészi állásra nézve javasoljuk, hogy azt is az egyházközségek szavazataival kelljen betölteni. Az ügyész nemcsak jogi tanácsadó, hanem egyszersmind vádhatóság is. E fontos hatósági jog megszerzése szerintünk nem történhetik más módon, mint általában a hatósági jogok megszerzése. Magától értetődő, hogy az egyházmegyei ügyész ilyen módon nemcsak tanácskozó, hanem szavazati joggal is felruházott tagja lesz a közgyűlésnek. Megfontolás alá kellene kerülni annak is, vajjon az ügyész feladatait előadó I. t.-c. 152. §-ból a b) pontot, amely az egyházmegyének a bíróságok előtt képviseléséről szól, nem kellene-e kihagyni. Ha ugyanis e pont bennmarad a törvényben, ügyésszé csak gyakorló ügyvédet lehet választani, ami egyik-másik egyházmegyében talán nem megy könnyen, mert nem igen van választék református vallású ügyvédekben. Ellenben, ha e pont kimarad, választható ügyésszé olyan egyén is, aki nem gyakorló ügyvéd, például törvényszéki bíró, királyi ügyész, jogtanár, közigazgatási tisztviselő, vagy akár e feladat végzésére tanulmányai alapján képes gazda vagy magánzó is. Ennek mindössze az volna a hátránya, hogy per esetén az ügyész nem járhatna el, hanem külön ügyvédet kellene megbízni, ami azonban, kivált mivel az egyházmegyék legnagyobb részének ritkán van pere, nem volna igen nagy baj. Sokkal fontosabb volna az egy évtizedben talán csak egyszer előforduló per ki által vitelénél az, hogy a vádhatóság olyan embernek kezében legyen, aki egyháznak s az annak alapjául szolgáló vallásunknak tanait nemcsak tudással, de érzéssel is egészen magáévá tette és aki a vádhatóságnak keresztyén szeretettel, de református erkölcsi szigorral ellátására alkalmas; ez pedig inkább biztosítva van akkor, ha a választhatók köre ki van terjesztve. Más oldalról azonban kimondandónak tartjuk azt is, hogy amennyiben ügyvédet választanak egyházmegyei ügyésszé, az egyházmegye hatósága alá tartozó egyházközségek pereinek vitelére egyedül ő van hivatva, kivéve, ha valamelyik egyházközség az egyházmegye beleegyezésével állandó egyházközségi ügyészt alkalmaz.

Az általunk javasolt egyházmegyei tanács szervezetét a következőleg gondoljuk megállapítható-

nak: Tagjai volnának hivatalból az esperes és az egyházmegyei gondnok, továbbá az egyházmegyei közgyűlés által mindenestre saját kebeléből a lelkészek és a nemlelkészek közül egyenlő számmal választott hat-tizenkét tag. A választásnak egy évi időtartamra és mindenestre titkos szavazással kellene történni. A tanács ülésein a jegyzők, mint előadók behívásuk esetén kötelesek volnának megjelenni, de tagjaivá a tanácsnak csak az ilyenül megválasztás alapján lennének. A tanácsnak a közgyűlés irányában felelőssége azzal volna biztosítva, hogy a közgyűlésen a tanácsnak minden határozatát, tehát az olyat is, amelynek a közgyűlés elé vitelét maguk az érdekeltek a fentebb előadottak szerint nem kívánják, szóvá lehetne tenni és a tanácsot ilyen esetben is számadásra kötelezni.

X.

Az egyházkerületre tartozó megjegyzéseinket már jórészt az egyházmegyékről szólván elmondtuk.

A hatáskör maradhatna az, ami most. Itt a közgyűlés hatáskörébe utalt ügyek közül az *m)*, *o)*, továbbá részben a *h)*, *k)* és *l)* pontok alatt felsoroltak volnának olyanok, amelyek a tanács által is elintézhettek.

A közgyűlés tagjai is maradnának, akik most. Azokat a megjegyzéseket, amelyeket az egyházmegye alkotó tagjaira nézve tettünk, megfelelő változtatásokkal ide is értjük. Különösen a tanácsbírói tisztet nem tartjuk meghagyandónak azért sem, mert ha még a bírósági szervezet a mostani maradna is, a tanácsbírókra itt akkor sincs okvetlen szükség s mert e hivatal az egyházkerületen különben is újabb keletű. Szerintünk mindent el kell követni, hogy a hierarchiától minél inkább eltávolodjunk.

A tanár-képviselőkre még inkább fontosnak tartjuk, hogy az iskola képviselőjét maga az iskola, nevezetesen annak tanári testülete küldje. Az egyházkerület közgyűlése ugyanis úgy a közép-, mint a főiskolákra nézve a tanügyi főhatóság, itt tehát sokszorosan fontos, hogy a szakismeretek kiválóképpen érvényesüljenek. A most érvényben levő választási mód különben is teljesen logikátlan s ha még az egyházkerület által fenntartott iskolákra nézve megmagyarázható is, az egyházmegyék és egyes egyházközségek, vagy különös fenntartó festületek által fenntartott iskolákra nézve semmi tartható alappal sem bír. Amellett a tanár-képviselők választását indokolatlanul nehézkessé teszi s az egyházközségeket csak látszólag juttatja joghoz, míg valójában a központosítás érdekét szolgálja. A tanár-képviselők mostani választása ugyanis valójában csak teher az egyházközségekre nézve, amelyek a tőlük távol eső iskolák tanárait egyáltalán nem ismerve, csak kellenül szavaznak olyan ismeretlenekre, akiket az egyházmegye vezetősége figyelmükbe ajánl s így a választást sokkal inkább az esperesek, mint az egyházközségek teljesítik. A most érvényes választási mód tarthatatlanságát egyébiránt maga a gyakorlat is kimutatta, mert amikor valóságos választásra történt kísérlet, szép számú szavazatokat kaptak már meghalt, vagy más iskolánál szolgáló tanárok, amikor meg minden iskola részéről az alkalmas jelöltre szavaztak, éppen a csudálatos egyértelműség mutatta,

hogy a választás felülről kiadott utasítás szerint történt. Meggondolás tárgyává kellene továbbá tenni nézetünk szerint azt is, nem volna-e helyes annál a szorosabb kapcsolatnál fogva, amelyben a teológiai tanintézetek és ezek tanárai vannak az egyházzal, a teológiai tanárok közül egynél több képviselőt adni a teológiai akadémiáknak, vagy legalább is az egyházkerületekre bízni, hogy egynél több képviselőnek is helyet adjanak közgyűlésükön. Ez a tanár- és tanító-képviselők jelenléte által megbontott paritásos számaránynak reparációja érdekében is helyén való volna. Továbbá éppen a mi egyházkerületünkre tekintettel afelől is gondoskodni kellene, hogy a bár állami egyetemen létesülő református teológiai fakultás tanárai is képviselőhöz jussanak.

A tisztviselőket illetően az egyházmegyénél elmondottakra utalunk. Csak azt kell még itt kiemelnünk, hogy a magunk részéről a 10 évenkénti tisztújítást az egyházkerületi tisztviselőkre is kötelezőleg életbeléptetendőnek tartjuk, kivéve természetesen az egyházkerületi főgondnoki és a püspöki tisztelet, mint amelyekre nézve a vezetés állandóságának érdeke sokkal nyomósabban esik a mérlegbe, mint a tisztségek ideiglenes megbízáson alapuló voltának különben helyesebb elve.

Szabatosabban kell rendezni a püspök helyettesítésének ügyét. A mostani törvény (I. t.-c. 184. !.) „közgazgatási teendőit az egyházkerületi egyházi főjegyző végzi, elnöki teendőit pedig a hivatalára nézve legidősebb esperes“. E szabály magában véve kétséget hagy fenn bizonyos teendők ki által végzése tekintetében, annál inkább, mert a törvény más helyen (I. t.-c. 79. és 82. §§-aiban) csak annyit mond ki, hogy a konvente és a zsinatra a püspök akadályoztatása esetén „törvényes helyettesét“ kell behívni. Tudjuk, hogy alakult ki e tekintetben törvénytárgyarázó gyakorlat, de az is bizonyos, hogy az ilyen gyűléseken megjelentést az „elnöki teendők“ közé nem lehet számítani.

Az egyházkerületi tanácsot a közgyűlés választaná, mindenestre csak a maga tagjai sorából, egy évi időtartamra, a paritás elve szerint 12–30 taggal. A püspök és az egyházkerületi főgondnok hivatalból tagjai és elnökei lennének a tanácsnak is és ki lehetne azt is mondani, hogy abba minden egyházmegyéből legalább egy tagot föltétlenül be kell választani.

(Folyt. köv.)

Bullinger Henrik és Fejértó János levelezése.

Irta: Erdős Károly.

(Folytatás.)

4.

S. P. Quod toto iam biennio nihil a te acceperim literarum in causa esse puto meas epistolas ad te non esse perlatas, aut tuas literas, si quas ad me dedisti, intercidisse. Postremas tuas literas, quibus inclusum numisma argenteum consorti meae miseris, accepi, ad quas tibi responderam et consors mea pro munere sibi misso tibi vicissim xeniolum miserat, dubito tamen ea ad te perlata esse, cum tu nihil rescripseris.

Aliquot libelli tui mihi redditi fuerunt, puta Antitesis, cum aliis nonnullis, de quibus nunc non plane recordor. Nonnulli, quorum postremis literis meministi, ad me non pervenerunt. Nihilo minus pro tua summa in me benevolentia maximas, quas possum, dum vivam habiturus sum gratias, libellosque tuos pro sempiterna memoria tui nominis tuaeque erga me charitatis conservabo.

Hinc ad te in praesentia nihil novarum rerum scribere possum praeter communes miserias et regni huius Ungarici crebras a Turca vastationes. Sic solet pater coelestis populum rebellem et contumacem affligere. Verbum domini sub imperio Turcae felicius procedit, quam in his locis, ubi Papa et pontifices regnant. Speramus tamen fore, ut deus benignus pro summa immensa clementia malorum quoque studia et consilia olim ad suam vertat gloriam. Haec paucis ad te scripsi, quibus testari volui me divina benignitate vivere, tuique memorem esse. Vale in aeternum et rescribe.

Posonii 18. Julii 1555.

Addictissimus tuique studiosissimus

Joannes Feyertloy, Ungarus.

Alias scribam plura.

*

Üdvkivánással. Hogy már teljes két esztendő óta nem kaptam levelet tőled, annak okául azt tartom, hogy az én leveleim nem jutottak el hozzád, vagy pedig a te leveled, ha ugyan írtál hozzám, elveszett. Megkaptam utolsó leveledet, amelyhez mellette feleségemnek ezüst pénzt küldöttél, válaszoltam rá és a feleségem, a részére küldött ajándékért viszonzásul egy kis ajándékot küldött neked, mindazáltal kételkedem, hogy az hozzád eljutott, mivel te mit sem válaszoltál.¹

Néhány iratodat kezemhez szolgáltaták, például az Antitesist, néhány mással együtt, amelyekre most nem emlékszem világosan. Egy némelyik azok közül, amelyeket utolsó leveledben említettél, nem jutott el hozzám. Ezért a te irántam való kiváló jóindulatodért, amíglen élek, a legnagyobb köszönettel leszek irántad és irataidat a te neved és irántam való szereteted állandó emlékéül őrizendem.

Innen jelenleg semmi újságot sem írhatok, ennek a Magyarországnak mindennapi nyomorúságain és a török gyakori pusztításain kívül. Így szokta sújtolni a mennyei Atya a pártoskodó és makiacs népet. Az Isten ígéje a török uralom alatt kedvezőbbben gyarapodik, mint ezeken a helyeken, ahol a pápa és a főpapok uralkodnak. Mindazonáltal reméljük, hogy a jóságos Isten az Ő végtelen kegyelme szerint a gonoszoknak törekvéseit és terveit is egykoron a maga dicsőségére fordítandja. Rövideden ezeket írtam hozzád, amikkel igazolni akartam, hogy Isten jóvoltából élek és gondolok reád. Elj boldogul mindvégig és válaszolj. Kelt Pozsonyban, 1555 július 18-án. Tántoríthatatlan és buzgó híved

Feyérthó János magyar nemzetbeli.

Máskor többet írok.²

* * *

¹ Az ajándékhoz csatolt levelet máig nem ismerjük.

² Ez a 4. sz. a. közlött levél latin szöveggel megvan a zürichi állami levéltárban E. II. 335²²⁷⁸. sz. a. V. ö. Erdélyi Protest. Közlöny 1878. évf., 519. l.

Ha most már a Fejértóy eme négy levelében levő adatokat az eddig ismert rá vonatkozó adatokkal kibővíthetjük, akkor a következő, habár még mindig részleges korrajzot jeleníthetjük meg:

a) *Fejértóy János, életviszonyairól* megállapítható, hogy ő magyar származású férfiú és a magyarországi reformáció egyik buzgó híve és munkása volt. Családi neve után arra következtethetünk, hogy a győrmegyebeli Fehértó községben született. I. Ferdinánd bécsi udvarában, Oláh Miklós előbb (1543) zágrábi, aztán (1548) egri püspök, majd (1553-tól kezdve) esztergomi érsek és magyar kancellár mellett teljesített titkári tisztelet. Hogy tehetséges és bizalmat keltő ember lehetett, azt onnan következtetjük, hogy noha saját bevallása szerint németül sem nem beszélt, sem nem írt, mégis az 1547. és 1548. évben Augsburgban tartott birodalmi gyűlésen Oláh Miklós kíséretében jelen volt.¹ 1550-ben szintén volt Augsburgban.² Itt ismerkedett meg *Sayler Geryon* és *Achilles* nevű orvosokkal, akik *Bullingernek* és *Musculusnak* barátai voltak. Ezen a révén lépett érintkezésbe a svájci körökkel, közelebbről Bullingerrel és Musculussal. Leveleinek nyugodt, öntudatos hangjából, továbbá abból, hogy „iljűkora óta, amennyire Isten kegyelméből lehetett, az Isten evangéliomához ragaszkodott, néhányszor már vallást tevén a keresztényen hit előljárója előtt”, nemkülönben abból, hogy a törökök ellen való hadjáratokban és csatákban részt vett³ arra az eredményre juthatunk, hogy a mohácsi vészkor úgy 20 éves lehetett s így meglelt férfiú volt, midőn Bullingerhez első levelét írta.

A svájci reformátorokon kívül élénk összeköttetésben volt Fejértóy a hazai reformáció híveivel, közelebbről a Dunán innen és túl lakó magyarokkal is. Ezt két adattal igazolhatom. Egyik az, hogy Sztárai Mihálynak 1551 június 20-án Ráckeve község jegyzőjéhez, Teleki (?) Miklóshoz intézett levelét a címzett jegyző eredeti szövegezésében elküldötte Fejértóyhoz, aki azt 1551 október 10-én Bullingerhez írott leveléhez mellékelte és ezen a révén maradt fenn számunkra Sztárai e levele a zürichi állami levéltárban.⁴ Ebben a levélben Sztárai episcopus de Lasco aláírásával, főbb vonásokban tájékoztatást nyújt Miklós jegyzőnek és általa a Bécsben levő és Bécsen túl működő (ultra Viennam agentes) reformatori férfiaknak arról, hogy ő, az alsóbaranyai török hódoltság területén Laskó városában immár hét esztendő óta

hirdeti Krisztus tudományát, egyszersmind tanúságot tesz arról, hogy munkáját annyira megáldotta az Isten, hogy már a Dunán és Dráván innen és túl 120 gyülekezetet alapított, amelyekben az Isten igéjét a régebbi gyülekezeteknek szintén mintául szolgáló tisztaságban hirdetik vele együtt a többi lelkipásztorok is. Sztárai e levelén kívül más forrásból is értesült Fejértóy a hazai reformáció terjedéséről. Erre mutat az a másik adat, amelyet az ő *Musculus Dusanus Farkas* berni lelkészhez 1551 május 10-én írott levelében olvashatunk. Itt ugyanis azt jelzi, hogy egy Ráczkeve községbeli polgár őt Bécsben személyesen felkereste és elbeszélte neki, hogy a török előljárók és parancsnokok Magyarországon mindenütt előmozdítják a reformáció terjedését és súlyos büntetés terhe alatt megtiltják még a pápista papoknak is, hogy a Krisztus evangéliomán kívül más tudományt hirdessenek. Ebből látható, hogy Fejértóy komolyan érdeklődött Magyarország reformálása iránt és sokat tett a magyar svájci reformáció között létrejött testvéri viszony szilárdulására azzal, hogy Bullingeréket teljesen megbízható forrásból merített értesítésekkel tájékoztatta a magyar viszonyok felől, egyszersmind tanácsukat, hitelesítő buzdításukat és irodalmi munkáik által közvetített oktatásaikat is kikérte és megnyerte a magyar református lelkipásztorok számára.

Ha vajjon ezeken a most említett hazai és külföldi reformátorokon, illetőleg református hitvallású férfiakon kívül másokkal is értekezett és levelezett-e Fejértóy a reformációra vonatkozólag, arra nézve idáig okmányokkal igazolt adataim nincsenek. Hogy mint kancelláriai titkár levelezett Nádasdy Tamással¹ és másokkal,² azt tudjuk s hogy jelentős személyiség volt, azt gyaníthatjuk a reá vonatkozó hivatkozásokból,³ mint szintén abból is, hogy I. Ferdinánd 1551 október 16-án Fejértóy János érdemeit, amelyeket a török ellen való harcban vére hullásával, majd a kancelláriánál teljesített hűséges szolgálataival szerzett, birtok adományozással jutalmazta.⁴

Egyébiránt a pápás rendszertől való elidegenedés és a reformációval való rokonszenvezés annyira fokozódott Fejértóy lelkében, hogy irány változtatása és magatartása nem maradhatott többé észrevétlenül az Oláh kancellár bécsi környezetében. Addig s addig levelezgetett a svájci és magyarországi református lelkipásztorokkal és oly meggyőzőleg hatott reá Bullinger Beszédeinek ötödik dekásza, hogy egyszer csak 1553 november 9-én azt írja Bullingerhez, hogy búcsút mond az udvari életnek, elvesz egy szakolcai hajadon leányt feleségül és odahagyja Bécsset. Bizonyára nem csupán nősülési célból szakított a pápás rendszerrel, hiszen mint világi⁵ férfiú ezt megtehetette

¹ *Egyháztört. Emlékek*, V., 174., 452k.

² U. o. 203., 434.

³ V. ö. *Történelmi Tár* 1908. évf., 201., 1910. évf. 381., 384., 523. R. Kiss István: A magyar helytartó-tanács I. Ferdinánd korában. Budapest. M. T. A. 1906. 8° 144. l.

⁴ *Egyháztört. Emlékek*, V., 603.

⁵ Világi jellegére következtettek stylusából és felfogásából. V. ö. a török rablásra vonatkozó előterjesztését a lelkipásztor Huszár Gál leírásával. Világinak mondja a megokolás elhallgatásával *Balogh F.* (id. m. 60.) és *Elekes Viktor* (Erd. Prot. Közl. 1878. évf. 519. l.) s bár ez időben általános volt

¹ V. ö. *Nicolaus Mameranus*, *Catalogus familiae totius aulae caesariae per expeditionem adversus inobedientes, usque Augustam Reticam: omniumque Principum, Comitum, Baronum... et extra Imperium cum suis Consiliariis, et nobilibus ibidem in Comitibus Anno 1547 et 1548 praesentium. Coloniae, 1550. pag. 44 sq. : Orator Regis Romanorum Nicolaus Olaus, episcopus Zagrabienensis, Consiliarius regius et regni Hungariae Cancellarius. Eius secretarius Joannes à Fejertóy.*

² *Egyháztört. Emlékek*, V., 434., 452k.

³ *Egyháztört. Emlékek*, V., 603.

⁴ E11367₁₃₋₁₄ sz. a. V. ö. *Mise. Tigur.* II. Th., II. Ausg., 200. k. és *Egyháztört. Emlékek*, V., 543. k., mely utóbbi helyen az előbbi olvasása szerint a jegyző neve Tukni-nak van írva. E levél csaknem teljes egészében megjelent magyar fordításban Nagy Sándor: Sztárai Mihály élete c. tanulmányában. (Egyet. Philolog. Közöny. 1883. évf. 793.)

volna vallása elhagyása nélkül, mint hivataltársa Lysth János, aki 1554 november 14-én eljegyezte és 1555 július 15-én Pozsonyban feleségül vette Oláh Miklós unokahúgát Oláh Lukrécia¹; hanem igenis az evangéliom szelleme és ereje ragadta meg lelkét annyira, hogy valahányszor az evangéliom hirdetőiről szól, őket mindannyiszor keresztyén prédikátoroknak, lekipásztoroknak, a reformáció híveit keresztyéneknek, ellenben a római katolikusokat általában pápistáknak, papjaikat, püspökeiket pápista sophistáknak, borotvált képűeknek címezzeti. Végre aztán távozott a bécsi környezetből és átköltözött magyar hazájába s Pozsonyban telepedett le. Innen írta idáig ismeretes utolsó levelét 1555 július 18-iki kelettel Bullingernek ezzel az utóíráttal: alias scribam plura. Hogy vajjon ez az óhajta megvalósult-e vagy nem? arról nincs tudomásunk. Ráth György² Huszár Gálnak a bécsi protestáns körökkel való összeköttetései mérlegeléséből arra a következtetésre jutott, hogy „az elbetegedett és a láthatárból eltűnt Fejértóy előbb halt el, mintsem Huszár Gál Óváron letelepedett”. Ezt a következtetést most már helyesbítjük: tudjuk ugyanis, hogy Huszár Gál az Oláh Miklós üldözése elől menekülni kényszerülve, Miksa főherceg birtokára, Magyar-Óvárra vonult, protestáns historikusaink felvétele szerint 1554 végén, Fraknói szerint³ 1555 tavaszán. Ekkor még élt Fejértóy, csak hogy már nem Bécsben, hanem Pozsonyban, ahová írt is hozzá Bullinger, mellékelve a Fejértóy felesége részére egy bizonyára értékes, régi ezüst pénzt, amely ajándékért viszonzásul Fejértóyné egy kis ajándékot küldött a zürichi reformátornak. Ebből tehát világos, hogy Fejértóy a Huszár Gál Magyar-Óváron történt letelepedését túlélte, még pedig hazánkban, Pozsony városában. Halála napját máig nem tudjuk. Abból azonban, hogy Udvardy (Wdvardy) György 1558 november 30-án Nádasdy Tamás nádorhoz írt levelében „szegény” Fejértóynak mondja, azt lehet következtetni, hogy ekkor már nem élt.⁴

(Vége következik.)

Az egyházi törvények revíziója tárgyában

a debreceni bölcsészeti akadémia tanárikara által 1913 márc. 12. kari ülésen elfogadott vélemény és javaslat.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

Midőn a zsinati törvények reformjáról előterjesztésünket köteleességszerűleg megtesszük, nemcsak a jog és administratio gyakorlati szempontjaira gondolunk nézeteink kifejtésénél. Főleg az vezet bennünket, hogy a magyarországi református egyház lehető legteljesebben elérje fenntartott iskoláival azt a fontos egyházi, közművelődési és hazafias célt, melyet azok

még, hogy papi férfiakat alkalmaztak a kancelláriánál, mindamelllett éppen a Lysth példája mutatja, hogy világiak is nyerhettek el tisztséget.

¹ Szinnyei: Magyar Írók élete és munkái. VII., 1289.

² Id. m. 10. l.

³ V. ö. Századok, 1876. évf. 23. l.

⁴ Történelmi tár, 1908. évf. 201. l.

a református egyház körében szolgálni hivatva vannak. Ez pedig más nem lehet, mint 1. az, hogy az iskolából kikerülő növendékek, — kikia Gondviseléstől számára kimért munkatéren — értelmes és hasznos tagja legyen a református egyháznak és a magyar társadalomnak; továbbá 2. minden iskola ne csak növendékeinek képzésével tegyen szolgálatot, hanem megfelelő fokon mindenik — munkásainak személyében — alkalmas művelője, sőt lehetőség szerint fejlesztője is legyen a tudományosságnak és végül 3. az iskola, — nemcsak mint nevelő, de mint kulturális tényező is, főleg a tanárok szellemi erőivel — a magyar református egyház kezében eszköz, és ha kell, fegyver is lehessen nagy fontosságú, hazafias, közművelődési és valláserkölcsi hivatásának betöltésénél.

Három célt látunk tehát a magyar református egyház iskolái elé kitűzve, ú. m.: 1. nevelés-oktatás; 2. szélesebb értelemben vett kulturális-tudományos; 3. egyházpolitikai célt. Ezek nem, hogy egymással nem ellenkeznek, hanem egymásba olvadva egymást kiegészítik.

Közoktatási intézményeink céljának ilyen körülményekkel természetesen nem vetünk fel új gondolatot; mégis súlyt kívánunk fektetni reá, mert, fájdalmasan úgy tapasztaljuk, hogy eme hármas célnak a tudata és szolgálata a valóságban sokszor háttérbe szorul, sokszor pedig tanügyi közigazgatásunk nem helyesen választja meg az elérésükre szánt eszközöket. Már pedig abban a szellemi küzdelemben, amelyet a hazai protestantizmus részben a virágzásáért, de részben egyenesen lételért vív, a végeredmény jó részben attól függ, mennyire lesz képes az egyház iskoláinak szellemi tőkét kihasználni. Ezért iskoláiból kitűnően nevelt és minden hasznos ismeretre kioktatott ifjaknak kell kikerülniök; nemcsak, hanem tanáraiknak s tanítóinak sorában nagyobb számmal kell lenni a tudományok első rangú művelőinek is és végül olyan tanító és tanári nemzedékek neveléséről kell gondoskodnia, hogy azok az egyház számára vért és fegyvert, másfelől minden sötétséget oszlató fény és veszedelmes útvesztőkön átvezető fonal is lehessenek az egyház kezében.

E hangoztatott hármas cél érdekében 1. az iskola belső életét úgy kell adminisztrálni, ahogy azt a legmagasabb paedagogiai érdekek megkívánják; 2. intézményesen kell gondoskodni arról, hogy a tanárok és tanítók készütsége és tehetsége ne váljék a mostoha körülmények közé jutott s értékében fokozatosan, de biztosan csökkenő szellemi tőkévé; 3. az iskola és munkásai anyagi, erkölcsi és szellemi javainak teljes biztosításával és valóságos megbecsülésével az iskolát lélekben kell az egyház testéhez fűzni; úgy, hogy onnan az iskolának egyetlen ép lelkeletű munkása se kívánkozhatnék el, sőt annak mindenkor lelkesen állhasson szolgálatára.

Református iskoláink mai administratiója azonban a szorosabb értelemben vett paedagogiai követelményeknek a legtöbb helyen alig felel meg. Ez pedig számos bajnak, sőt azt is ki kell mondanunk, fokozatos leromlásnak válik forrásává. A ma érvényben levő egyházi törvények VI. t.-c. 100. §. kimondja ugyan, hogy „a gimnáziumi oktatásra való felügyeletről minden egyházkerület belkörüleg intézkedik s ez intézkedését az egyetemes konventnek bejelenti”;

tíz az intézkedés azonban, megnyugtatólag, csakis a tiszántúli egyházkerületben történt meg és pedig jóval e törvény kelte előtt. A tiszántúli egyházkerület ugyanis már régóta szakember és pedig jelenleg kiváló szakember kezébe tette le a kerületbeli középfokú iskolák tanügyi ellenőrzését. A többi kerületek ellenben csak az egészen laikus igazgatótanácsok útján gondoskodnak erről az ellenőrzésről. Természetesen ily körülmények között szó sem lehet sem komoly, egységes vezetésről, sem dologhoz értő, szakszerű ellenőrzésről, főleg, ha meggondoljuk, hogy ugyanezen t.-c. 98. §. az igazgatótanácsosok szellemi képességével szemben csak azt a követelményt állítja fel, hogy a középiskolát kijárták legyen. A legtöbb helyen természetesen a társadalmi élet előkelőségeiből van az igazgatótanács összeválogatva; tagjai, jórészen azért mégis nagyon távol állnak, az állandóan velük való foglalkozást megkövetelő hozzáértéstől. Olyannyira, hogy az igazgatótanácsoktól teljesített felügyeletet és vezetést egyáltalán nem lehet szakszerű felügyeletnek minősíteni. A párhuzamok legjobban megvilágosítják a helyzet félszégét. Szakfelügyeletnek, vagy egyáltalában bármilyen szempontból is, kielégítő felügyeletnek minősíteni-e valaki azt, ha pl. a törvényszéki és járásbírók ellenőrzése nem a törvényszéki elnöknek s a megfelelő felelősségi bíróságnak jogkörébe tartoznék, hanem ebből a célból pl. a városi képviselőtestület helybeli előkelőségeket küldene ki. Már pedig a nevelés sokkal finomabb és kényesebb munka, mint ügyes-bajos, peres dolgok paragrafusos elintézése. Azért nagyon veszedelmes, egyenesen végzetes dolog tanügyi közgazgatásunkban annak az elvnek az érvényesítése, hogy a neveléshez, iskolaügyekhez minden átlagos társadalmi műveltségű ember kielégítően ért.

Ezért a mai törvényes gyakorlat kényes dilemma elé viszi az iskolai kormányzást a legtöbb helyen. Vagy belátják az igazgatótanácsosok által való ellenőrzés lehetetlenségét, vagy nem. Ha belátják, akkor az illető iskola alig részesül valamelyes ellenőrzésben, mert az igazgatótanács a maga ügykörében az iskolák látogatásáról nem intézkedik. A kir. főigazgatók ellenőrzése pedig ellenszenves is, és a dolog természete szerint felületes is. De a legtöbb esetben teljesen hatástalan. Ha pedig nem látják be, az még nagyobb bajok forrásává lesz. Ezernyi finomságokban bővülő tanári munkának kell alávetnie magát a durva élet legtöbb esetben idegen tekinteteitől vezetett dilettantismus, és sokszor nem is jóakarátú dilettantismus ítélkezésének. Természetesen ennek semmi üdvös eredménye sem lehet sem az iskolára, sem az egyházra. A dilettáns megjegyzéseknek a legtöbb esetben semmi hasznát sem veheti az iskola, ellenben elszórja a kölcsönös lekicsinylés és gyűlölködés magvát szakember és laikus, előljáró és tanár, egyház és iskola között. Iskola és munkása azért tartja igen sokszor nyűgnek az egyházi kormányzatot; míg végül kölcsönösen ellenségeket lát egymásban egyház és iskola.

A népoktatás körében a bajt ily súlyosnak nem találjuk. Nincs ugyan szakszerű ellenőrzés ott sem. Azonban a legtöbb esetben az iskolalátogató lelkész műveltsége olyan magasán áll a tanítóé fölött, hogy ez kielégítő biztosíték népiskoláink ellenőrzésénél;

másfelől az iskolalátogatók között ott vannak jelesebb tanítóink is, kik szakismereteikkel részt vesznek az iskolai munka és az iskolai eredmény megítélésében. Kívánatos volna azonban, ha az iskolalátogató lelkészeket olyanok köréből válogatnók ki, akik a paedagógiai irodalom fejlődését is állandóan figyelemmel kísérik. Ezt azonban természetesen nem lehet intézményesen törvényben biztosítani. Ellenben gondoskodni lehetne és kellene arról, hogy papjaink kellő paedagógiai készültséggel rendelkezzenek általában. Ehhez kielégítőnek azt egyáltalán nem tartanók, hogy paedagógiai tárgyakból csak kollokválásra köteleznők a theologus ifjakat. Egy-egy tárgy tudományos kimerítéséről — mint egyetemünk tanárképzése is mutatja — az előadások folyamán szó sem lehet. Ha valamelyik tanár tárgyát befejezni kívánja, nem tarthat tudományos színvonalú előadásokat. Ha pedig be nem fejezett tárgyból kollokviummal megelegszünk, nem nyer áttekintést az ifjú az egész anyag felett. *Ezen csak úgy segíthetünk, ha a tanárképzésnél elfogadjuk arra az elvre helyezkedünk itt is, hogy a theologiai tanfolyamon hallgatott paedagógiai collegiumok az ifjakat csak a tudományos módszerekkel és színvonalalal ismeretlik meg, ennek alapján kell aztán saját szorgalmukból, a tárgy egészéből a vizsgálatra készülniök.* Ugyanezekből az okokból és ugyanilyen szellemből szükségesnek tartjuk azt is, hogy a *philosophiai encyclopaedia, psychologia és bölcsélet-történet is felvéssenek a rendes vizsgálati tárgyak sorába.* Valóságos *contradictio in adjecto*, hogy református lelkészeink lélektudománnyal előtanulmányaik folyamán behatóan foglalkozni nem kötelesek.

Általában életkérdés papi képzésünk *tudományos* színvonalának emelése. Ha pedig az előadások alkalmával a tanár mindig arra törekszik, hogy befejezett, teljes egészét adjon, ez csak a tudományos színvonal rovására mehet. Heti 2—3 órán, de többen sem lehet valamely tárgyat tudományosan kezelve, befejezni. Azért a theologiai fakultásokon is a bölcséleti karok módjára, át kellene térni a speciál-collegiumok rendszerére. Ha az u. u. vizsgára készülő ifjúnak mindig mindent készen adunk, magától soha sem fog a tudományos kutatás és tanulmányozás nehézségeivel megbarátkozni. Szükséges volna azért felfogásunk szerint a lelkészképzés újabb reformjánál, a tanári karok számára ilyen szellemű utasítást felvenni a szabályzatokba. Az előadottakból önként következik az is, hogy a jogi vizsgálatok tárgyai között nemcsak a paedagógiát és melléktárgyait óhajtjuk tehát bennhagyni, de a felsorolt bölcséleti tárgyak felvételét is kérjük. De, mint összefoglaló tudománycsoportot, talán célszerűbb volna az alapvizsga helyett a II. lelkészképzésítő vizsgálat tárgyai közé venni fel. Ez a külön tudománycsoport ne zavarja az első tanulmányi időszakban a theologiai tudományokban való mélyebb elmerülést.

Visszatérve a középiskolai administratio kérdésére, iskoláink színvonala érdekében kikerülhetetlenül szükségesnek tartjuk, hogy teljesen a szakszerűség érvényesüljön abban. A társadalmi életfolyamatnak mindig kezdetleges fokát mutatja az, ha szak tudást igénylő munkát dilettánsok végeznek; fejlettebb fokon ebben a vonatkozásban is a fokozottabb differentiáltság érvényesül. Úgy hisszük, protestáns iskolaügyünknek is ki kell már bontakoznia a kezdetlegesebb fejlődési

állapotból. Azért elsöben is teljesen szétválasztandónak tartjuk az anyagi és szellemi igazgatást. Az anyagi igazgatás, az iskolák anyagi szükségleteiről való gondoskodás, természetesen a helyi hatóságok, közelebbről pedig az igazgatótanács, munkakörében volna meghagyandó, míg a szellemi, vagyis szorosabb értelemben vett tanügyi adminisztráció kizárólag szakemberek kezébe volna leteendő. Így első fokon nagyon kívánatos volna az igazgatói állások állandósítása, a ma leginkább dívó 6 éves rendszer helyébe. Ez az igazgató függetlenségét minden irányban erősen befolyásolja. Kívánatos volna továbbá, hogy az igazgatói állás átszerveztessék más szempontból is. Ma ugyanis inkább csak aféle irodafőnöki jellege van; míg, felfogásunk szerint az igazgatónak egyszersmind, sőt első sorban, tanügyi vezetőnek, paedagogarának, kellene lennie. Ő képviselje kiterjesztett jogkörében különböző egyéniségű tanárok között a magasabb egység első tagozatát. A különböző irányú munkásság egybevágo összehangjára és állandó következetességére sehol oly nélkülözhetetlen szükség nincs, mint épen az iskolában. Méltán mondja, kissé kiélezett accentussal H. Spencer, hogy a brutális nevelés is jobb, ha következetes, mint a legkiválóbb elemekből álló nevelés, ha következtelen. Ennek az egységnek, következetességnek öre és képviselője az igazgató, ha testülete élen a tanári tanácskozásokon erőt és bölcseséget egyesíteni tud.

Azonban az igazgató önmagában nem láthat meg és nem végezhet el mindent. Szükségesnek tartjuk azért azt is, hogy középiskoláink felett, a helyi viszonyoktól egészen függetlenített és a tanügyi szakképzettség legmagasabb kellekeivel bíró paedagogusok vigyék a felsőbb tanügyi vezetés és ellenőrzés tisztjét....

Átmeneti állapot gyanánt kielégítőnek tartanánk annyit is, ha a tiszántúli középiskolák mintájára, középiskolai felügyelők jogkörébe utaltatnék a tanügyi vezetés és ellenőrzés. Sem az egyes egyházkerületek anyagi erőinek korlátozottsága, sem az egyes kerületek kötelekébe tartozó középiskolák csekély száma (pl. a Dunántúl és Tiszáninnen) nem lehet elégséges ok ennek a rendszernek a visszautasítására. Ahol a körülmények nem engedik meg önálló felügyelői vagy főigazgatói állás szervezését, bármelyik középiskolai tanárt vagy igazgatót megbízhat a kerület a felügyelői teendők ellátásával. Be kell vallanunk azonban azt is, hogy református iskoláink számára nem ezt találjuk a legideálisabb állapotnak. Felfogásunk szerint az egyetemes magyar református egyház iskoláinak teljesen központi jellegű adminisztrálása az egyedül kielégítő megoldás, amely felé kell, mint előbb-utóbb kitűzendő cél felé törekednünk. Az anyagi igazgatás ebben az esetben is megmaradhatna a helyi igazgatótanács kezében; ellenben a tanárok alkalmazása, kinevezése és áthelyezése az egyetemes tanügyi előadó jogkörébe volna beiktatandó, aki az egyes egyházkerületeknek a közgyűlése és az egyetemes egyház-konvent előtt viselné intézkedéseiért a felelősséget.

Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés! Nagyon jól tudjuk, hogy ezzel nem épen rokonszenves, vagy legalább is szokatlan gondolatot vetettünk fel. Magyar református egyházunk és intézményeinek igazgatásában a súly idáig az alsóbb fokú helyi szervek működésére esett; a centralisatiót min-

den téren ellenzéssel fogadta a protestáns közvélemény és még az egyetemes konvent jogkörének tágitását sem szokás jó szemmel nézni. Kétségtelen mégis az, hogy a centralisatió folyik és annak jelentékeny erősbülésünket köszönhetjük. Messze vezetne tárgyunktól ennek a tételnek bizonyítása; azért egyszerűen csak hivatkozunk az egyetemes egyház nagyszabású alkotásaira, amelyeket kisebb egységekben maradvá, sohasem sikerült volna létrehozni; ilyenek pl. a közalap (domeslika), az országos lelkészi gyám-és nyugintézet; az egyetemes tanügyi bizottság; orsz. parochialis- és a népiskolai könyvtár; stb. Szervezeteink körén kívül eső területeken is csak erkölcsi egységünk súlyának felhasználásával lehetett olyan eredményeket elérnünk, mint a lelkészi javadalom rendezése, országos tanári nyugdíj, különböző segélyek stb. Sőt iskoláink fejlődésében is nagy részt tulajdonítunk az államszegély mellett az egyetemes tanügyi bizottság és a konvent messzebbre tekintő s egyetemes szempontoktól vezetett működésének. Iskoláink kormányzásánál is szemmel látható most is ez a lassú eltolódás. Hajdan pl. még a főiskolák kormányzását is egyes tractusok tartották kezökben, ma még az egyházközösségek által fenntartott középiskolák kormányzatába is befolyik, és pedig sokszor döntőleg, a kerület és a konvent.

De tényleg itt is ez a fejlődésnek természetes útja. A társadalmi szervek is a természet egységesítő törvénye alá esnek, amely szerint bármely organismus annál hatalmasabb életműködést fejthet ki, mennél több alárendelt szerv functiója, mennél teljesebb egybeváagással illeszkedik bele a közös szervezet életfolyamába. Kezdetleges társadalmak élete pusztá széttagoltság. Ebből a széttagoltságból úgyszólván szemünk előtt folyik református egyházi életünk nagyobb egységek felé tömörülése. Az egyházközösségi és tractualis széttagoltság kora egész a múlt század derekáiig tartott; most a kerületek élete virágzik még az egyetemes egységnek sokszor rovására és kárára; de már megindult a nemzeti egyház egységébe igazodás folyamata. Egyházi életünket akkor fogjuk igazán gazdagnak és erősnek mondhatni, ha a legkisebb egyházközösség élete, a maga hivatási körében, épolyan virágzó lesz, mint az egyetemes egyesülés alakjában, ott is az egyetemesség sajátos feladatait szolgálva.

(Folyt. köv.)

Angol szemle.

2. Magyar hittanhallgatók.

Ezen a címen cikket közöl a Quartedy Register f. évi februári száma a magyar papnövédekéről. A cikk tulajdonképen csak statisztikai adataiban vonatkozik reánk. Amit hozzáfűz, az mind az angol református viszonyokra vonatkozik. Valami hazai kimutatás alapján elsorolja, hogy 1910. évben volt összesen hazánkban 2024 papnövédek. Ezek közül 716 volt protestáns. 446 református, 238 lutheránus, 12 unitárius. Római katolikus volt: 875; görög katolikus: 241, görög keleti: 191. Nemzetiség szerint a református és unitárius hittanhallgatók magyarok, a lutheránusok közül 81 magyar, 30 tót, 1 szerb, 125 német. Meglepi ezután a Qu. R.-t,

hogy a római kath. papnövendékek közül nem kevesebb, mint 646 a tisztán magyar származású. Azért pedig, mert — szerinte — mindig azt mondták, hogy a református vallás a „magyar” vallás. Itt azonban téved egy kissé a Qu. R. Azt hiszi, hogy a magyarok mind reformátusok, holott megfordítva áll a dolog, t. i. a reformátusok csaknem kizárólag mind magyarok. (Nem merem határozottan „kizárólag”-ot írni, mert épen nekem is van egy német ajkú református hívem Eleken, aki azt állítja, hogy valahol Csanádban egy egész község van ilyen.) Van aztán 125 tót, 15 horvát, 26 román, 67 német nyelvű róm. kath. papnövendék. A görög katolikusok közül 90 magyar, 139 román, 10 ruthén nemzetiségű. És itt megjegyzi, hogy mivel a *tervbenelt* baptista theológia még nem működik, természetesen azok theológusai nincsenek is kimutatva.

Most párhuzamot von az angol református hittanhallgatók és mieink száma között és azt mondja, hogy meglepő ellentét tárul elénk, a mi (magyarok) javunkra. Mert a magyar református egyház gyülekezeteinek száma körülbelül 2000 és van ehez 466 hittanhallgatója. Ellenben a „Skót egyház” (Church of Scotland) 1702 gyülekezetet számlál és van a négy theol. fakultásán Edinburgban, Glasgowban, St. Andrew-ban és Aberdeenben összesen 125 hittanhallgatója. — Az „Egyesült Skót szabadegyház”-nak (United Free Church of Scotland) van 1567 gyülekezete és a három theológiai fakultáson Edinburgban Glasgowban és Aberdeenben van 178 növendéke. Az „Ir presbyteri egyháznak” (Irish Presbyterian Church) van 562 gyülekezete és van a két theol. fakultásán Belfast-ben és Londonderry-ben 72 hittanhallgatója. Az „Angol presbyteri egyház”-nak (English Presbyterian Church) van 354 gyülekezete és van az egyetlen theol. fakultásán Westminster-ben 18 hittanhallgatója. Vagyis az összes angol református gyülekezetek száma 4185 és ehez van 393 hittanhallgatója. Tehát majdnem csak felényi, mint a magyar református egyháznak.

Ez adatok azt a szomorú tényt mutatják, — folytatja a Qu. R., — hogy abnormis mértékben megfogyott az angol református hittanhallgatók száma. Keresni próbálja aztán ennek az okát. És azt több körülményben véli megtalálni.

Okolja ezért a létszám csökkenésért legelső sorban a *református családok belső életének az elvilágiasodását*. A családi kegyesség meggyengült, a házi isteniszteletek szünőfélben vannak. Nem szívja magába a gyermek már a szülei háznál a lelki hivatást már korán a lelkipásztori pályára. — Okolja azután *a mai kor erős kritikai irányát*, amely semmit sem hagy érintetlenül s profanizálja a hit nagy igazságait s ezáltal igen korán kételkedővé teszi a tapasztalatlan ifjú lelkeket s elriasztja őket a papi pályától. Okolja aztán a *hitvallások* (confessiones of Faith) *merev szigorát*, amely néha olyan nehéz kötelezettségeket ír elé, hogy azokat független elme nem mindig vállal magára. — Okolja végül — némi habozással — *a lelkipásztor társadalmi helyzetének megváltozását*. Egy századdal ezelőtt például az anglikán egyházban a legelőkelőbb családok ivadéka is örömmel mentek a papi pályára. Épen olyan társadalmi rangot biztosított ez neki, mint az ősi vagyon és cím a család legidősebb, öröklő tagjának. Viszont az ő

előkelő származása fényt, tekintélyt kölcsönzött a papi hivatalnak. Ma ez másként van. Az előkelő családok sarja csaknem teljesen szakítottak a papi pályával. Szívesebben mennek másféle, például a katonai pályára. Skóciában ugyan nem voltak a református papság körében sohasem előkelő sarjak, de ott meg a magasztos célok, a mély hivatás érzése adott tekintélyt a papi pályának. Úgyhogy a református lelkipásztor volt a gyülekezetnek tekintélyben magosan álló, legelső embere. Újabban azonban a helyzet nagyot változott itt is. A gyülekezeti tagok egysége ugyanis szinte észrevétlenül társadalmilag nagyot emelkedett s ez a körülmény a különféle divatos eszmék áramlataival együttesen leszállították a lelkipásztort egykori magas társadalmi pozíciójáról. Helyesebben mondva: egyenlővé tették őt a gyülekezet többi tagjaival. Úgyhogy a lelkipásztor ma már nem az a kiváló fontos egyéniség többé a polgári életben, aki ezelőtt volt. A lelkipásztori állás következképpen sem olyan vonzó ma már, mint azelőtt. Aztán meg nem a hivatali állás, hanem az egyén a maga kiválóságával ad súlyt önmagának ma a társadalmi életben. Az is fontos oka lehetett a létszám csökkenésnek, *hogy ma már nem olyan gondatlan, könnyű a lelkipásztor élete, mint régen*. Ma a lelkiismeretes lelkipásztornak sokkal kevesebb szabad ideje van, mint akár az orvosnak, akár az ügyvédnek. A tudományok és ismeretek gyors fejlődésével alig van ideje lépést tartani. Már pedig ismernie kell minden új ismeretet, minden új eszmét, gondolatot, hogy a gyülekezete tagjaitól el ne maradjon és hogy védekezék, ha kell, ellenök.

Vegyük ezekhez még azt a súlyosító körülményt is, *hogy végtelenül súlyosabb erkölcsi felelősség alatt áll, mint akár egy orvos, akár az ügyvéd, akár más vele egyenrangú életpályán lévő ember*. Mert ha ezek néha túl is teszik magukat az erkölcs szigorú parancsolatain, nem sokat árt nekik, ellenben a lelkipásztor helyzetét sokkal kisebb tévedések, hibák már lehetlenné teszik. *Teendői is több és nehezebb ma a lelkipásztornak, mint régen*. Aránytalanul több társadalmi szolgálatot igényelnek tőle ma, mint ezelőtt. Elvárják tőle — és méltán, — hogy ő legyen a tényleges vezetője minden elképzelhető társadalmi mozgalomnak, amely gyülekezete anyagi és erkölcsi előbbmenetelét célozza. Tennie kell mindezt önzetlenül, legyen bár körülötte mindenki önző is. *És ha még szegényesen is van fizetve*, úgy nincsen mit csodálkoznunk — mondja a Qu. R. —, ha kevesen éreznek hivatást hozzá és kevesen szánják magukat rá a lelkipásztori pályára.

Ezekben „*sejli*” a létszám csökkenés okait a Qu. R. Azonban a kérdés megoldását az olvasókra bízta.

Bokor Sándor.

IRODALOM.

Pálóczy Czinke István Ágendás könyve. Lapunkban s a többi egyházi lapokban is jelezve volt már, hogy az imádságaival országSZerte kiváló nevet szerzett **Pálóczy Czinke István**, rimaszombati lelkész a *Hegedűs és Sándor* debreceni prot. könyvkiadó

hivatalában egy református liturgikus könyv jelenik meg, amely a zsinatilag megállapított isteniszteleti rendtartás szerint készült azoknak a kötött alkatrészeknek a felhasználásával, amelyeket az egyetemes liturgia-ügyi bizottság készített. Az előre hirdetett és nagy várakozással várt könyv ime itt van. Örülünk neki és szívből üdvözljük, mert megérdemli. Nemcsak nagynevű szerzőjéért, hanem kitűnő tartalmáért is.

Az 1559-iki *Huszár Gál*-féle agendás könyv óta elég szép számú magyar református liturgiás-könyv jelent meg hazánkban. Nagy elterjedésnek és sok ideig tartó használatnak örvendett pl. a híres *Melotai Nyilas Istváné*. Újabban a *Vadas Nagy Péter*-féle, a *Fördös*-féle és főként a Tiszántúl, a *Révész Bálint* agendás könyvei vannak úgyszólván mind e mai napig közhasználatban. A tiszáninneni kerületben pedig, ahol Czinke is működik, leginkább azokat az agendákat, főleg agendális imádságokat használják, amelyeket *Láczai Szabó József* munkálata alapján állapított meg a kerület. Ennek a nyomán adja Czinke könyvében az úrvacsoraosztás legteljesebb alakját. Ezenkívül több szép régi formát is felvett és felelevenít könyvében pl. egy keresztelelési imádságot *Kálvin után* az 1545-iki genfi káté függelékéből; egy úrvacsoraosztás utáni beszédet és imádságot *Zwingli után*; egy bűnbevalló könyörgést *Melotai után* és egy úrvacsoraosztás utáni hálaadást *Kálvin után*, egy keresztelelési imát a németalföldi agendáról. Látszik tehát, hogy szorgalmasan tanulmányozta a régi agendákat. Ez is egyik érdeme.

De valódi érdemét a maga szerzette alkotásokban látjuk: a beszédekben, imádságokban, fohászokban, áldásokban. Nem pusztán szertartási beszédeket és imádságokat nyújt, hanem teljes liturgiákat. Így akarja valóra váltani a zsinat isteniszteleti rendtartását s annak alapján egységes liturgiát hozni létre magyarországi református egyházunkban. Vajjon sikerül-e ez neki? Lehetséges-e a szétágazó rituális cselekvényeket és a református papság szabadságát egységes eljárásba és közös formába szorítani? Alig hisszük, de hogy könyve kitűnő eszköz erre nézve s hogy nagyon sokan meg fogják kedvelni és használni, azt valljuk. Hisz van már más efféle egységes liturgiás könyvünk is, de mi nem vettük észre, hogy pl. a Tiszántúl kezdené az kiszorítani a régi jó és megszokott Révész-féle agendákat. Kíváncsiak vagyunk reá, hogy a Czinke könyve mennyiben szolgálja majd a liturgia egységesítését. Mi pl. javára írjuk neki azt is, hogy beszédei és imádságai lehetőségek. Azt a hosszadalmasságot, amely pl. sok alföldi gyülekezetben esetleg másféle is mutatkozik isteniszteleteinknél, de különösen az úrvacsoraosztásnál, nem a mai korba valónak ítéljük. Elvégre nem beszédben áll az Istennek országa s maga Jézus egyenesen eltiltotta a hosszas imádságokat. Czinke tehát helyesen cselekszik, amikor lehetőleg rövid liturgiákat ad. Azonban azt gondoljuk, ez a rövidsége a konzervatívoknál nem lesz előnyére. Mind egy; jól tette; példát kell adni és lassanként rávezetni papjainkat a rövid, de velős beszédekre. Non multa, sed multum.

Hogy a Czinke beszédei és imádságai velősek, megkapók, építőek, azt mindenki tapasztalni fogja, ha azokat olvassa és használja. Nem is dicsérjük hát,

hanem ajánljuk a könyvet a legmelegebben. Vannak benne sakramentomi liturgiák nagy számmal; megáldási szertartások (konfirmáció, házasságok esketése, egyházkezelés, temetés); továbbá szentelési, beiktatási beszédek és imádságok; végül a beteg ember lelki vigasztalása. A 310. lapra terjedő és csinos fekete vászonba kötött, nagy betűkkel, tisztán nyomott könyv bolti ára 8 korona.

KÜLÖNFÉLÉK.

Hivatalos. A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.

1573—1913. szám.

Nagytiszteletű Esperes Úr!

Tiszántúli református egyházkerületünk ez évi tavaszi közgyűlését az E. T. I. t.-c. 64. §-a alapján az egyházkerületi főgondnok úr ömeltőségével történt közös megállapodásunk folytán debreceni főiskolánk dísztermében május hó 28-án délelőtt 9 órakor nyitjuk meg.

A közgyűlést megelőző napon, tehát május 27-én, délután 3 órakor pedig esperesi értekezletet tartunk.

A közgyűlés tárgyai ezidőszert meg nem jelölhetők. Az előkészítő bizottsági, főiskolai igazgatótanács, egyházkerületi tanügyi, pénzügyi, népi-iskolai tanügyi bizottságoktól nagyszámmal érkező felterjesztések, az egyházömegekről felküldendő közgyűlési és bírósági ügyek mind fontos tárgyait képezik.

Hogy a tárgysorozatot kellő időben elkészíthessük és a közgyűlés alkotó tagjaihoz szétküldhessük, továbbá, hogy az előadók, jegyzők az időről-időre szaporodó tárgyakat feldolgozhassák, kérem Nagytiszteletűségedet, hogy a 613—1912. sz. kerületi határozat pontos betartásával mindennemű tárgyat május 1. déli 12 óráig hivatalomhoz beküldeni méltóztassék. A tárgyak hátrattal ellátva, iratjegyzékbe véve és egyszerre küldendők be.

A vasúti kedvezményes jegy váltásához szükséges igazolványra igényt tartó gyűlési alkotótárogok nevei, lakhely, utolsó posta, vasúti felszállóhely pontos megjelölésével ápril 26-ig terjesztendők be.

Becsés megjelenését várva és kérve, atyafiságos szeretettel vagyok:

Debrecen, 1913 április hó 5-én.

Dr. Baltazár Dezső, püspök.

— **Az osztjások.** Valamikor nagy népek lehettek, most már csak amolyan csenevész vadász-törzsek a nagy Orosz birodalomban. Hirök a finn-ugor atyafiság révén jutott el hozzánk s ez alapon hozzájuk *Reguly*, ez a lánglelkű magyar tudós. A *Reguly* utazását apáink dalban, hegedűben énekelték és dicsőítették. Nem is hiában, mert a nyelvészeti és ethnográfiai adatokon kívül nem kevesebb, mint 18,000 sornyi osztják szöveget hozott haza. A Magyar Tudományos

Akadémia I. osztályának folyó hó 7-én tartott ülésében a *Reguly-féle osztják hősi énekekről* értekezett Pápay József, akad. lev. tag, a debreceni bölcsészeti akadémia tanára. Ez a nagybecsű népköltési gyűjtemény (217 sűrűen teleírt nagy ívrétű oldal terjedelemben) a nagy kutató halála (1858) után minden magyarzó jegyzet nélkül maradt hátra. Pápay osztjákföldi utazásának (1898—1899) egyik főcélja éppen ezen gyűjtemény megfejtése volt. Vállalkozása sikerrel járt, mert a gyűjtemény egyrészt még ott a helyszínen megfejtette s a „Zichy Jenő gróf Harmadik Ázsiai Utazása” című sorozat 5. kötetében „Osztják Népköltési Gyűjtemény” címen (magyar és német nyelven) közzé is tett négy hősi éneket és egy medvéneket. E munkáját a külföldi kritika is elismeréssel fogadta, a Magyar Tudományos Akadémia pedig 1907-ben a Marczibányi-mellékjuttalommal tüntette ki. Pápay tovább folytatta a megkezdett munkát, ma már jóformán az egész gyűjtemény¹ megfejtésével elkészült s magyarzó jegyzetekkel ellátva, legközelebb már sajtó alá is adhatja. Akadémiai előadásában a kiadatlan énekeket ismertette. Az osztják hősi énekek nagy részének bizonyára van valami történeti magva is. Ilyenek az ú. n. *nemzetségi énekek*, melyekben két ellenséges törzs háborúskodik egymással s a hadi vállalatban, — melynek célja akár a *nőszerzés*, akár a *vérbosszú*, — rendszeren részt vesz az egész nemzetség. A küzdelemben az egyik törzs teljesen elpusztul. A győztes hősök pedig „a közönséges ember korabeli világ beálltator véraldozatos, ételáldozatos bálványokká ülednek” — nemzetségi istenekké lesznek. Ezeknek még ma is áldoznak. Vannak azonban tisztán *mythikus tartalmú énekek* is, amelyekben a zsengekörű hős minden segítség nélkül *egyedül* vívja meg a harcot természetfölötti lényekkel: erdei, hegyi és vízi szörnyetegekkel. Ezek az ifjú hősök, kik az ellenséges szellemeket, a csodaszörnyetegeket is legyőzik, a néphit szerint már isteni eredetűek: *Num-Törem* (Felső-Égaty) fiai. Az istenfiak a néphit szerint heten voltak. Ezekről Pápay kimutatta, hogy eredetileg az égi jelenségeknek, természeti erőknél a megszemélyesítői voltak. Az Égaty legidősebb fia, akit a néphit igen zord, kegyetlen istenségnek tart, mint a hozzá intézett istenedző igékből is kiténik: a *vihar-isten* volt. Az Égaty legkisebb fia „a népörző Arany Fejedelem”, ki az egész föld kerekességét ragyogó ruházatban, aranyos paripár egész nagyságában mind bejárja, nem egyéb, mint a *napisten*. Az osztják hősi énekekben tulajdonképpen csak egy istenség szerepel: a felső égben trónoló *Num-Törem*, kinek hatalma mindenre kiterjed. Eredetileg nem más, mint az égnek mythikus képzete. Magát az őstent „égben lakó embernek” gondolják s minthogy minden tőle származik, — „atyának” nevezik. Az énekek alapján úgy látszik, mintha ebből az ősmoetheismusból fejlődött volna a későbbi polytheismus. De ezt — Pápay szerint — korántsem tekinthetjük eredetinek, mert itt már egy magasabb fejlődési fokozattal állunk szemben. Hogy miképpen jutottak el a vogulok és az osztjákok erre a fokra, azt majd csak a jövő összehasonlító mythologiai kutatások fogják eldönteni. E kutatásokhoz, melyek az egész művelt külföld

¹ Összesen 18000 verssor, terjedelmére nézve tehát vetekedik a finn Kalevalával.

tudósait érdeklik, a megfejtett osztják néprajzi hagyományok bőséges anyagot nyújtanak. De fényt vetnek a magyar tudósra is, kit szeretettel ünnepelnek kartársai: Pápay Józsefre, a debreceni kollégium professzorára.

— **A Kálvin-Szövetség** április 8-án tartotta harmadik irodalmi felolvasó ülését, amelyen szép számú közönség gyülekezett össze. A helybeli egyházi vezető férfiakon kívül ott voltak Czinke István rimaszombati, Sörös Béla losonci lelkészek is. *Bernát* István elnök és *Petri* Elek lelkészi alelnök ültek az elnöki székre. *Bilkei Papp* István imája után *Jakab* Ödön, az ismert kálvinista író mutatta be a „*Pásztói pap*” című történeti drámájának első felvonását, amelyet Kolozsváron adtak elő s amelyet a Bethlen Gábor-Kör javára április 26-án a budapesti Uránia-Színházban is elő fognak adni. A dráma Bethlen Gábornak a drégelypalánki hadműveletei idejében játszik s a reformáció küzdelmeit érdekfeszítően tárja elő. Ezután dr. *Pethő* István református főgimnáziumi tanár olvasta fel a magyar Kálvinról, Debrecen első református püspökéről, *Mélius Juhász Péter*ről írt tanulmányát. A nagy szervező és prédikátor hatalmas munkálkodását, a kálvinista egyház megerősítését, a zsinatokat, a hitvitákat, az unitáriusok és azoknak első püspöke, Dávid Ferenc elleni hitharcát élénken láttuk elvonulni szemünk előtt. Azt az eszmét vetette fel, hogy születésének négyszáz éves évfordulója alkalmából a Kálvin-Szövetség vegye kezébe a *nagy reformátor emlékének megőrkítését*. Végül dr. *Versényi György* adta elő „A kicsi és nagy”, „A robotos”, „Konfirmáción” és „Kálvin” című hangulatos költeményeit, amelyek közül különösen a genfi jubileum alkalmára írt „Kálvin” című erőteljes ódája keltett általános tetszést. A felolvasó ülés után a *Protestáns Egyházi és Iskolai Lap* szerkesztőségének havi barátságos vacsorájára jött össze a közönség nagy része, amelyen még több vidéki lelkész, így Murányi János Mezőtúrról, Szabó Balázs Alsónémediről is részt vettek a fennebb említett rimaszombati és losonci lelkészekon kívül, úgyszintén dr. Kovács István Szatmárról. Számos közéleti kitűnőség között a budapesti főgondnok, Kovácsy Sándor is megtisztelte az összegyűlteket s Noszkó István, az Evangélikus Órálló szerkesztője is részt vett a barátságos találkozáson, vacsorán. Összesen 32-en voltak jelen s az érdekes megbeszélések közel éjfélig nyúltak ki. Az utolsó irodalmi estélyt *április 23-án* délután 6 órakor tartja a Kálvin-Szövetség az egyházkerületi székház disztermében a *Heidelbergi Káté negyedszázados emlékezetére*. Az ünnepi megnyitó beszédet dr. *Kenessey* Béla püspök, a Szövetség elnöke mondja, dr. *Pruzsinszky* Pál a Heidelbergi Kátéről emlékszik meg és dr. *Miklós* Elemér ünnepi ódáját fogja előadni.

— **Nyílt kérelem.** A sárospataki Erdélyi-szobor végrehajtó-bizottságának nevében tisztelettel felkérem azokat a társulatokat, intézeteket és egyeseket, akik az Erdélyi János sárospataki szobrának felállítása érdekében gyűjtő-ívet kaptak, hogy e kegyeletes célra szánt adományaikat, gyűjtéseiket legkésőbb e folyó évi április hó folyamán legyenek szívesek beküldeni a sárospataki református főiskola pénztári hivatalába. *Novák Lajos*, bizottsági elnök.

— **Az Arany-Bika végnapjai.** Amikor a pogányvilág elmúlt és az új vallás diadalmaskodott, a régi pogány személynevekkel az állatokat nevezték el, a régi istenek ördögökké, rosz szellemekké sülyedtek alá és a hajdani templomok vendéglökké alakultak. Legalább ezt a folyamatot lehet megállapítani abból a körülményből, hogy a magyar állatnevek között szép költői formákat találunk (ezek még az Árpád-házbeli oklevelekben személynevek) és hogy a vendéglők nagy előszeretettel választják a szimbolikus Zöldfa (élet fája), Arany-bika, Fehér-ló (a nap s a tenyészet jelképei) neveket. Az első mezopotámiai, a másik inkább egyiptomi eredetű. A széleken a Zöldfa dominál, az Alföldön inkább az utóbbi van elterjedve, s az Arany-bika cím alatt rendszeren a legnépszerűbb vendéglőket találjuk. Egyik sem volt népszerűbb és híresebb, mint a debreceni városi vendéglő, mely a mi értünkre most másodszor kerül csákány alá. Mert a Bika napjai megvannak számolva, a bontáshoz már is hozzá kezdtek és a nagy teletombon (a Vecsey-féle telket is hozzá vették) több milliós szálloda, fürdő, színház épül. És ez rendén is van. Így telik be az írás: a régiek elmúlnak, mindenek megújulnak. Ebben a változásban azonban a régi Debrecen képe egészen megváltozik. Már is hiányzik nekünk a Kistemplom nagy hólyagos, bádogfedelű tornya, a kőoroszlán és hiányozni fog bizonyos mértékben a Bika díszterme is, ez az impozáns báliterem, melynek amilyen rosz volt az akusztikája (akár csak a Nagytemplomé), épen olyan szépek voltak a falai. Mirkowszky Gézának a debreceni városi- és népeletből vett festményei tették azokat különösen érdekessé. Ezek folytán és az itt lefolyt nagy bálók, népgyűlések, hangversenyek és előadások következtében történt, hogy ez a terem valóságosan belekapcsolódott Debrecen életébe s a Bika díszterme nélkül ennek a dúsgazdag nagy civisvárosnak s a debreceni letűnőben lévő polgárvilágnak a történetét megérteni és megírni alig lehet. Az Arany-Bika s a szép díszterem ennek a hajdan erős s ma is gazdag, de elmúlóban lévő civisvilágnak a jelképe s a lerombolása is épen ilyen szimbolikus jelentőségű. Ez az oka, hogy a régi emlékek mellett, bizonyos csendes melancholiával vesszük mi is tudomásul, hogy az Arany-Bika végnapjai elkövetkeztek s már bontják is a Vecsey-telek házait s a padlásszobás kisebbik ház (éhez is régi emlékek fűződnek) falai pusztán állanak. A hajdan fehér függönyös virágos ablakból a kőműves inasok dobálják a szalonnás papirost s maholnap kezdődik az új építkezés s a régi épületek helyén emelkedni fog az új Debrecen egyik legnagyobb palotája, az új Arany-Bika.

— **Felekezeti villongás egy kaszinóban.** Békésről, megbízható kézből vettük az alábbi értesítést: A

békési kaszinó alelnöke, a katolikus plébánus kérésére, a kaszinó ablakait a húsvét szombatján este tartott körmenet idejére szentelt gyertyákkal ki akarta világítani. A szolga a rendelkezést teljesíteni akarta, de a kaszinónak egyik református tagja a kivilágítás ellen tiltakozott, okul hozván fel, hogy a kivilágítás eddig szokásban nem volt, sem választmányi, sem közgyűlési határozat nincs reá s hogy a kivilágítás sérti a kaszinónak nem katolikus tagjait. A kivilágítás a tiltakozás következtében elmaradt. Az alelnök azonban az ügyet a választmány elé vitte, a „példátlanul önkényes” eljárású kaszinótag ellen megtorlást követelvé. A választmány anélkül, hogy az alelnök rendelkezésének jogos voltát megállapította volna, s anélkül, hogy a kaszinótagnak a választmányhoz benyújtott beadványában igazolásul felhozott okokat mérlegelte, figyelembe vette volna, úgy határozott, hogy ha a kaszinótag sajnálkozását fejezi ki afelett, hogy az alelnöki rendelkezést megakadályozta, az ügy felett napirendre tér. E határozatot a kaszinótag a közgyűléshez felebbezte, a közgyűlés azonban a határozatot szintén minden indokolás nélkül helybenhagyta. Most a kaszinótag a belügyminiszterhez akar felebbezni a határozat ellen. Ez az egyik. A másik az, hogy ugyanazon közgyűlés a felmerült incidenssel kapcsolatban azt is határozta, hogy jövőben a kivilágítás hasonló alkalmakra a plébánus kérésére elrendelhető, mert a kivilágítás egyszerűen csak udvariassági ténykedés. Ezen határozatot több református kaszinótag, valóságos érzelmeikben érezve magukat sértve, a belügyminiszterhez akarja felebbezni, készen arra, hogy ha a sérelmes határozat nem fog megsemmisíttetni, kilépnek a kaszinóból. Szerkesztő úrnak engedelméből ezen ügynek részletesebb leírását is adhatjuk a vonatkozó igem érdekes jegyzőkönyvek közreadásával. Itt még csak azt jegyezzük meg, hogy a kivilágítás mellett a református tanárok és tanítók közül is többen szavaztak.

— **Mezőtúri egyházi élet.** Március 30-án tárgyalta a mezőtúri presbiterium azt a javaslatot, mely a református egyháztagok lelki gondozásáról szól, különös tekintettel a tanyai hívekre. A javaslat szerint felette fontos a távolabb álló egyháztagok lelki gondozása, mert a szektárius mozgalmak (baptizmus, nazarenizmus) úgy el van terjedve, hogy a belváros területén alig van utca, melyben ne volnának titkos imaházak, amik gátlólag fognak hatni egyházunknak úgy anyagi, mint erkölcsi előhaladására. Legveszedelmesebb a helyzet a tanyák közt, hol alig kapnak az egyháztagok lelki gondozást. A belterületen sem rózsásak az állapotok, pl. 150 iparostanuló, kiknek lelki gondozásáért 400 koronát fizet egyházunk, ritkán részesülnek gondozásban, részint nagy számuk, részint a hely kicsisége miatt. A tanyai iskolás gyermekek vallástanítása is a legszomorúbb mértékben aggasztó. Ezért azt javasolta a gazdasági bizottság, hogy a belterületeken állíttassék fel 2 segédlelkészi állás, a külterületen három misszió és alakuljon az eklézsia külön egyházmegyévé. Ezzel szemben a presbiterium Borsos Károly indítványát fogadta el, mely szerint állíttassék fel a 3 missziói lelkészség a 2 segédlelkészség nélkül, s ne alakuljon külön egyházmegyévé az eklézsia. 40 szavazattal 23 ellenében győzött ez az indítvány. Le kell szegeznünk, hogy vita folyamán

sok olyan közbeszólás történt, ami élénk fényt vet a presbiterium s így az egyházközség gondolkozására is, aminek egyrésze el is maradhatott volna. Az is tagadhatatlan, hogy a közönyösség erősen szembe-
lő volt a javaslatokkal szemben, bár sok megszívlelendő gondolat is csillant fel. A nt. lelkész urak, különösen Kónya Gábor feljegyezte, hogy az imáseletnél, mely két szalmaszálal sem tesz keresztbe, többet ér a munkás-élet. Hivatkozott a svájci valláságra, hol még a levegőben is kálvinizmus van, ahol munkaidőben nincs templom, illetve korán, vagy későn vannak istentiszteletek. Az öt tanítónak kérényét, melyben személyi pótléket kérnek, döntés végett a püspök úrhoz terjeszti a presbiterium.

— **Iparos tanonc-otthon Debrecenben.** A debreceni kereskedelmi és iparkamara körlevélben hívta fel kerülete érdekelttségét, indítsanak helyi mozgalmakat tanonc-otthonok létesítéséért, e mozgalmak támogatását készsággel ajánlván. A tanonc-otthonok létesítését az állam anyagi támogatással is elősegíti. A debreceni kamara kerületben már épül is az első tanonc-otthon, Nyiregyházán, Munkácson is mielőbb megvalósul. Debrecenben az ipartestület törekszik létesíteni; kívánatos volna, hogy mozgalmához a kereskedő-társulat is csatlakozzék. S még kívánatosabb, hogy ezzel a mozgalommal az egyház is foglalkozzék.

— **Az önképzőkör reformja.** A nagyváradi tankerület középiskoláinak igazgatói e héten tartották meg szokásos évi értekezletüket Váradon. A zárt értekezleten Vass Bertalan dr. tankerületi főigazgató elnökölt és tizenhét igazgató vett részt benne. A tisztán paedagógiai jelentőségű értekezletnek különös érdekessége az önképzőkörök reformjáról szóló vita volt. A vitában résztvevő igazgatók egyhangúlag arra az álláspontra helyezkedtek, hogy az önképzőkör működését közelebb kell hozni az iskolához s különösen a természettudományok intenzívebb művelésére kell törekedni. Az igazgatói értekezlet két napig tartott.

— **A debreceni postapalota.** A postakincstár, miután a debreceni postapalotát legközelebb már fölakarja építtetni, tárgyalásokat folytat aziránt, hogy a postaépület mai telke mögött fekvő ingatlant vegye meg, ami által a postapalotának két utcáról lenne bejárata és így nem a népes, nagy forgalmú Piac-utcai kapun járnának ki és be az autómobilok. Az állami becsú azonban csak 40,610 koronára becsülte a Batthyány-utcai ingatlant, míg a városi szakértők 74,807 koronára becsülték, a tulajdonos pedig 110,000 koronát kér azért. Miután nagy érdek, hogy a kincstár két utcára szóló postapalotát építsen s miután az állami szakértők becslése világosan látszik, a városi tanács az ingatlan tulajdonos kérésére kimondta, hogy a valódi forgalmi értéket közli a kincstárral s oda hat, hogy a kincstár szerezzék meg az ingatlant.

— **Futó Zoltán beiktatása.** Szentesről jelentik: A békésbánati református egyházmegye tavaszi közgyűlését, tekintettel az új esperes szentesi lelkészségére, ez idén Szeged helyett Szentesen tartotta. A gyűlés, melyen Böszörményi Jenő, az új szentesi pap is részt vett, a városháza nagytermében tartatott

meg. Előbb a református nagytemplomban a közgyűlési tagok istentiszteletet hallgattak, amelyen *Tóth János* körösladányi lelkész mondott imát. A közgyűlés első tárgya az új tisztikar beiktatása és a *Futó Zoltán* esperesi székfoglalója volt. Főgondnoknak *Fekete Márton* udvari tanácsos, országgyűlési képviselőt választották. Az új tanácsbírák eskütetele után folyó ügyek tárgyalása következett. Délben a Petőfi-szállóban 200 terítékes bankett volt, amelyen a főispán, a polgármester, Bartóky és Szaboleska Mihály is résztvettek. (Eddig a rövid előzetes híradás, melynél bővebbet várunk, de amelynek képesében az egyházmegyét és az új esperest szívből köszöntjük.)

— **A debreceni Kossuth-szobor.** A múlt héten készült el a Haraszthy és társa-cég a debreceni Kossuth-szobor baloldali mellékcsoportjának érbeöntésével. A városi tanács *Szávay Gyulát*, dr. *Kenézy Gyulát*, dr. *K. Tóth Mihályt* és *Borsos Józsefet* bízta meg, hogy tekintsék meg a csoportozatot és tegyenek arról jelentést. A megbízott urak tegnap délután kikocsiztak a helyszínre, hogy megtekintsék az érbeöntött művet. A kiküldött bizottság a legnagyobb elragadtatás hangján nyilatkozott a sikerült öntésről és a csoportról, amely utóbbi a szobrász ragyogó művészetét veri vissza. A csoport egyik figurája a zászlót tartó, csatába induló fiatal honvéd, aki búcsúzkodik ráboruló anyjától. A fiú gyönyörű, magyar típus, érc-arcáról elszánt akarat és befelé síró fájdalom tükrözik vissza. Hasonlóképen szép magyar fej az anyáé is. A kis mellékcsoportozat pompásan van konstruálva is. A fiú alakjának markáns vonalai nagyserű erővel nőnek felfelé a zászlóban folytatódó vonalakkal s az anya alakjának fiához hasonló vonalai is a fiú konturjának lendületét erősíti. A bizottság az öntésben semmi kifogásolni valót nem talált s ehhez képest jelenteni fogja a tanácsnak, hogy a pénz az öntőnek kiutalható. A csoportot kezizálogként vette át a város.

— **Az igazságügyminiszter terve.** Az országos politikában teljes a szélcsend, a kombinációk madarai is elültek s minden folyik a maga természetes medrében. A reszortminisztériumokban azonban, ahol nem sokat törődnek a politikával, serényen folyik a munka. Különösen *Balogh Jenő* igazságügyminiszter akar még a tavasz folyamán főbb korszakos javaslattal a parlament elé állani. Az igazságügyminiszter még május hó elején törvényjavaslatot terjeszt a Ház elé a közveszélyes csavargók ellen való védekezésről, továbbá egy szervezeti novellát terjeszt be a *Kuria* hátralékainak csökkentése végett. Az igazságügyi körök különösen ez utóbbi intézkedést tartják szükségesnek. A polgári törvénykönyv tervezetének második szövegét április végén teszi közzé az igazságügyminiszter. Az egész munkálatot a magyar jogászegyesület teljes ülésén a szerkesztő-bizottság egyik tagja mutatja be. A tervezetet azután kinyomatják és szétküldik.

— **Új tér a dobozi temető helyén.** Érdekes emléket bolygat meg legközelebb Debrecen városi tanácsa. Eltörlik végleg a Dobozy-temetőt, amely már emberemlékezet óta használhatatlanul áll és amelynek helyén nemsokára egy szép új térség lesz, amire igen

nagy szükség van ott, miután a közelben épül föl a Dmke internátusa. A temető dombjának eltüntetése és az egész kérdés egy véletlen apropóból került legközelebb szóba a tanács ülésen. A napokban ugyanis az egyik bizottsági ülésen az a bejelentés történt, hogy az épülő Dmke-internátus egyik sarka már a temető egy részébe nyúlik bele, holott a közgyűlés ott nem engedett át területet. Kovács József polgármester és Magoss György dr. főügyész ez építkezések megtekintése végett künn jártak s ekkor megállapították, hogy az internátus épülete egyáltalán nem nyúlik be a volt temető területébe. E szemle alkalmával tűnt fel nekik az a hatalmas domb, amely a temető bejáratainál van s e szemle nyomán keletkezett az eszme, hogy e dombokat el kellene hordatni, a területet planiroztatni s ezzel egy hatalmas, gyönyörű szép teret létesíteni. E terv keresztülvitelére most egy véletlen még segítséget is nyújt. Tóth István építész ugyanis, aki a Dmke-internátus építését végzi, ajánlatot tett, hogy 500 koronát fizet, ha a tanács engedélyt ad, hogy a Dobozy-temetőbeli dombokból hordhasson homokot. Így azután a város még nyer is valamit s a dombokat ingyen hordják el. Az elhordásnak csak az az akadálya lehet, hogy nincs még most megállapítva az, vajjon harminc esztendőn belül volt-e temetkezés e temető részletben, vagy sem. Azok azonban, akik visszaemlékeznek negyven esztendőre is, állítják, hogy oda nemcsak a legutolsó fél-század alatt, de már régen elhalt öreg emberek állítása és a köztudat szerint is már évszázadok óta nem temettek a Dobozy-temető e részébe senkit sem. Mindezt persze, mielőtt megkezdénék a dombok elhordását, a tanács hivatalosan is meg akarja állapítani s ezért tíz öreg embert fog kihallgatni, akik emlékeznek az eseményekre s akik igazolni fogják, hogy a temető már emberemlékezet óta, de legalább harminc év óta használatlan. A Dobozy-temető rendezésével sok érdekes leletre fognak bukkanni. A temető részben van Méliusz Juhász Péter sirja is. Minden valószínűség szerint a legközelebbi jövőben már hozzákezdének a tervezett planirozáshoz, a homokdombok eltűnnek onnan, hogy helyettük egy újabb szép tér legyen a Dmke szép új, modern palotája körül. Hozzákezdének, de bár ne kezdenének s ne bolygatnák meg a régi sírokat. A helyes városrendezéshez nem szükséges a dombok elhordása. Ellenkezőleg, ezek emelik a tájak szépségét és parkokban, terekben mesterségesen is meg kellene rakni őket. (De még azokat is, akiknek a bölcsesége ilyen vandálistusra vetemedik.)

— **Iskolák fejlesztése lelencek-okozta túlszűfolt-ság miatt.** A felekezeti iskolák fentartói részéről ismételtén fölhangzott a panasz, hogy az állami gondozás alatt álló lelencgyermek nagy száma miatt az iskolák túlszűfoltak lesznek s így az iskolák szaporítása válik szükségessé oly helyeken, ahol a meglevő iskolák a hitközségben illetékes gyermekek számára elégségesek lennének. Méltán tették szavá a hitvallásos iskolák fentartói ezt a megterhelhetést és jogosan kívánták, hogy az állam segítse a lelencek miatt szükséges iskolafejlesztést. Folyamodtak is az iskolafentartók államsegélyért, de a legkritkább esetben értek célt, mert az állami költségvetésben nem volt ilyen célra elégséges hitel. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium azonban a püspöki karnak mert adott

válasza szerint az 1913. évi költségvetésben e célra a hitelt jelentékenyen fölemelte s így a jövőben több iskolafentartót részesíthet államsegélyben, ha iskoláját a lelencgyermek miatt fejleszteni kénytelen. Felhívjuk azért a lelkeseket, hogy ahol a lelencek teszik szükségessé az iskolák szaporítását, folyamodjanak haladéktalanul a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz megfelelő államsegélyért. A folyamodványban igazolják okmányokkal a helyi és a lelenc tankötelesek számát, valamint az iskolák befogadó képességét. Azonkívül csatolják az iskolafentartó hitközségnek vagy politikai községnek vagyoni állapotáról a hiteles kimutatást és a f. évi költségvetést. (EK.)

— **A siketnémákat foglalkoztató ipari-tanműhely igazgatóságától, Vác.** A tanulatlan siketnémák ipari foglalkoztatója a vallás- és közoktatásügyi kormány jóváhagyásával és támogatásával azt tűzte ki különösebb céljául, hogy olcsó tan- és szemléltető-eszközök készítésével módot nyújtson minden hazai iskolának arra, hogy meglevő készleteit jutányos áron kiegészíthesse vagy új beszerzéseit az oktatás színvonalának emelése végett eszközölhesse. E végből az alábbi árjegyzék szolgáljon tájékozásul: 1. Gazdasági eszközök gyűjteménye, 30 tárgy á 22.50. 2. Mértani testek 5×10 cm-es nagyságban á —.30. 3. Mértani testek 7×14 cm-es nagyságban á —.50. 4. Mértani testek 30×42 cm-es nagyságban á 5.—. 5. Számológép golyókkal á 10.—. 6. Villamos csengő állványon, teljes szereléssel á 6.—. 7. Kémlőcső állvány á —.80. 8. Álló, mozgó csiga darabonként á —.50. 9. Tizedes mérleg-minta á 4.50 korona. 10. Rajz-minták, puha fából: Támasztó létra, állványon 1.50. Kézi létra —.50. Asztal 1.50. X lábú asztal 1.50. Szék 1.—. Magyar szék 1.—. Lóca 1.—. Vizes pad 1.—. Mosóteknő 1.—. Malteros-láda —.80. Dézsa 1.—. Talicska —.80. Szivattyús kút 2.—. Gémes kút 2.40. Kerekes kút 2.—. Kapu 1.—. Házikó 1.80. Kutya-ház 1.20. Templom, torony 2.50. Kerék 2.—. Kőszőrű, állványnyal 2.—. Kocsi sorompó 1.50. Madárház 1.— korona stb., stb. Kemény fából 20%-al drágább. A szállítási és csomagolási díj az árakban bennfoglaltatik. — Tisztelettel *Kondra Mihály*, a fogl. igazgatója.

— **A Triesti Általános Biztosító-Társulat** (Assicurazione Generali). Március hó 26-án a társaság 81-ik rendes közgyűlését tartotta meg. Besso Marco elnök jelenti, hogy a társaság vezérigazgatója, terralbai Richetti Ödön súlyos egészségi tekintetéből és határozott orvosi rendeletre állásától, melyet az intézet javára nagy szeretettel és felette fényes sikerekkel töltött be, lemondott. Az igazgatóság és igazgatótanács, bár nagy sajnálattal, kénytelen volt az erdemus vezérigazgatónak lemondását a jelzett körülményekkel igazolt visszavonhatatlan elhatározásánál fogva tudomásul venni. De azon kívánságtól vezéreltetve, hogy Richetti úr értékes közreműködése és gazdag tapasztalatai a társaságnak továbbra is megtartassanak, az igazgatóság és igazgatótanács indítványozza Richetti úrnak, az igazgatóság tagjává való megválasztását. A közgyűlés Richetti úr lemondását a társaság körül szerzett hervadhatatlan érdemeinek hálás elismerése és mély köszönete kifejezése mellett tudomásul vette és őt közfelkiáltással az igazgatóságba beválasztotta. A közgyűlés elé terjesztett 1912. évi mérlegek előttünk fekvő jelentéséből látjuk, hogy

az 1912 december 31-én érvényben volt **életbiztosítási tőkeösszegek** 1,267.209,909 korona és 28 fillért tettek ki és az év folyamán bevett díjak 55.525,392 korona és 20 fillerre rugtak. Az életbiztosítási osztály díjtartaléka 23.703,976 korona 65 fillérrel 375.547,656 korona 67 fillerre emelkedett. Az életbiztosítottak osztalék-alapja 7.141,183 korona 12 fillért tesz ki. A tűzbiztosítási ágban, beleértve a tükörüveg biztosítást, a díjbevétel 18,926.541,149 korona biztosítási összeg után 32.462,892 korona 58 fillér volt, miből 11.326,023 korona 37 fillér viszontbiztosításra fordított, úgy, hogy a tiszta díjbevétel 21.136,869 korona 21 fillerre rugott és ez összegből 15.302,274 korona 59 fillér mint díjtartalék, minden tehertől menten, jövő évre vitetett át. A jövő években esedékesse váló díjkötelezvények összege 155.630,256 kor. 27 fillér. A betörésbiztosítási ágban a díjbevétel 1.636,426 korona 93 fillerre rugott, miből levonván a viszontbiztosítást, a tiszta díjbevétel 916,019 korona 81 fillért tett ki. A szállítmánybiztosítási ágban a díjbevétel kitett 6.048,766 koronát, mely a viszontbiztosítások levonása után 2.793,257 korona 34 fillerre rugott. Károkért a társaság 1912-ben 49.019,662 korona 23 fillért és alapítása óta 1,112.818,121 korona 56 fillért fizetett ki. E kártérítési összegből hazánkra 222.758,821 korona 22 fillér esik. A nyereség tartalékok közül, melyek összesen 17.264,558 korona 20 fillerre rugnak, különösen kiemelendők: az alapszabályszerinti nyereségtartalékok, mely 7.360,599 korona 28 fillért tesz ki, az értékpapírok árfolyam-ingadozására alakított tartalék, mely az idej átalakulással együtt 7.924,932 korona 13 fillerre rug, továbbá fel- emlitendő a 160,000 koronára rugó kétes követelések tartaléka és az ingatlan tartalék, mely az idej átutalással 2.219,026 korona 79 fillért tesz ki. Részvényenként 720 arany frank osztalék kerül kifizetésre. A társaság összes tartalékjai és alapjai, melyek elsőrangú értékekben vannak elhelyezve, az idej átalakulások folytán 416.840,622 korona 40 fillérről 434.367,388 korona 47 fillerre emelkedtek, melyek következőképen vannak elhelyezve: 1. Ingatlanok és jelzálog követelések 104.161,605 korona 92 fillér. 2. Életbiztosítási kötvényekre adott kölcsönök 45.159,521 korona 06 fillér. 3. Értékpapírok 242.001,442 korona 88 fillér. 4. Követelések államnál és tartományoknál 40.422,113 korona 73 fillér. 5. Tárcaváltók 626,815 korona 16 fillér. 6. Készpénz és az intézet követelése a hitelezők követeléseinek levonásával 1.995,889 korona 72 fillér. Összesen 434.367,388 korona 47 fillér. Ezen értékekből 82 millió korona magyar értékekre esik. A „Minerva” általános biztosító részvénytársaság Budapesten, — mely az Assicurazioni Generali leányintézete, — egyéb ágazatain kívül foglalkozik a kezesség- és óvadék-, valamint az eltulajdonítás-, lopás-, hűtlen kezelés- és sikkasztás elleni biztosítással, nemkülönben a versenylóvak, telivérek és más értékesebb tenyészállatok biztosításával, mely új ágazatokat nevezett társaság vezette be hazánkban. — Teljes mérleggel a társulat mindenkinek, aki e célból hozzá fordul, a legnagyobb készséggel szolgál. Bővebbet a Generali debreceni főügynöksége. Piac-utca 30.

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA Dr.

Munkatársak: Soltész Elemér, dr. Veress István.

1607. sz.

Pályázat.

A nagyszalontai egyházmegye területén lévő *köröstárkányi* lelkészi állásra pályázatot hirdetek.

Javadalma a díjlevél szerint: 4 hold föld, termények, szolgálmányok és palástdíjakban a jelentő iv értékelése alapján 1962 korona.

Elődnek a terményeket és szolgálmányokat megváltották, de mert a megváltást a felsőbb egyházi hatóság jóváhagyása alá be sem terjesztették: az az utódra kötelező nem lehet.

Megváltani való beruházást nem jelentettek be.

A pályázati kérvényeket a II-16. /-ban megjelölt okmányokkal szabályszerűen felszerelve 1913 május 1-éig kell beadni Balog Ambrus espereshez, Sarkad, (Bihar m.).

Debreczen, 1913 április 7-ik napján.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

127. sz.

Pályázat.

a *szatmárhegyi* református orgonista-kántorságra.

Javadalma: Lakás kerttel. Készpénz 629 korona. 20 kath. hold föld tagban, adóját a város fizeti. Két temető használata. Stóla. Legátusok ellátásáért 21 korona.

Kötelessége: kántori teendők. Állami elemi iskolában egyházi énektanítás heti 10 órán. Presbyteri jegyzőkönyvek vezetése. Lelkész helyettesítése akadályozása esetén templomban és állami isk. hitoktatásban.

Kellően felszerelt kérvények „*Református lelkészi hivatalhoz*” Szatmárhegyre (posta helyben) küldendők május 12-ig.

Személyes megjelenés előnyt ad. Választás május 18-án. Az állás július 1-én elfoglalandó.

Református egyháztanács.

Pályázat.

A csarodai református kántortanítói állásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: egyháztól 513 korona 60 fillér; 16 hold föld, melynek adóját egyház fizeti, holdanként bérbe adható 28—30 koronáig. Saját jószágaira szabad legelő. Stóla, temető és templomkerítés 14 hasznélvezete. Új szép lakás melléképületekkel.

Államsegély 288 korona, tandíjkárpótlás 132 korona, korpótlékot állam fizeti.

Kötelessége I—VI. fiúosztály tanítása tankötelesek 45—50 kanonika órákon és lelkész akadályoztatása esetén istenisztelet végzés, énekkar vezetés és egyházépítő munkákban részvét. A közeljövőben felállítandó orgona miatt orgonán jártasság és zeneösmeret megkívántatik.

Személyesen megjelenés előnyös, az útiköltség azonban csak a megválasztottnak térítetik meg.

költöztetési költség vasuton költözőknek 30 korona, egyház által utólag fizettetik meg.

Oklevél, összes szolg. bizonyítvány, esperesi bizonylat a működésről, keresztlevél s pályázati kérvény f. év április 27-ig lelkészi hivatalhoz benyújtandó.

Az állomás azonnal is elfoglalható, de elfogadható akadály esetén, miután a tankötelesek rendszeres tanításáról gondoskodva van, legkésőbbi beköltözési idő: június 29-ig.

Csaroda (Bereg m., postahely), 1913 április 4.

Lánczy József.

ref. lelkész, iskolaszéki elnök.

281—1913. P.

Pályázati hirdetés.

A debreceni református egyház pályázatot hirdet a csapókerti I., II. osztály leányiskola tanítói állomására.

Fizetés: 1. Alapfizetés az egyház pénztárából 1200 korona.

2. Tűzifa: nős tanítóknak 14 köbm. vagy ennek értéke 91 kor, nőtlen tanítóknak 10 köbm. vagy ennek értéke 65 korona.

3. Korpótlék az 1907. XXVII. t.-c. szerint államsegélyből.

4. Fizetéskiegészítés az 1907. XXVI. t.-c. megfelelő fokozatáig, a bárhol töltött rendes szolgálati évek beszámításával, az egyház pénztárából.

5. Lakás természetben, vagy lakbér; ez utóbbi nős tanítóknak 480 korona, nőtlen tanítóknak 250 K és ez utóbbiaknak 20 korona kertválság.

Kötelesség: Egy vagy két osztály, rendkívüli esetekben több osztály tanítása a tiszántúli református egyházkerület által megállapított tanterv szerint. (Leányok tanítója csak nős ember lehet, vagy ha nőtlen, egy év leforgása alatt tartozik meg-nősülni s bármely osztályban a női kézimunka tanítására is köteleztetik.)

A kérvényhez csatolandók: keresztlevél, oklevél, időrendben esperesileg megerősített szolgálati bizonyítvány, az állam, vagy más felekezet tanítóképzésében nyert oklevél mellett, a vallásból és az egyházi énekekből s ezek tanítási módszertanából valamelyik református egyházkerület tanítóképesítő bizottságától nyert bizonyítvány, legújabb keletű orvosi bizonyítvány.

A pályázati okmányok 1913. év április hó 25. napján délután 5 óráig Szele György iskolaszéki elnökhöz (Piac-u. 37. sz.) küldendők, vagy adandók be.

A megválasztott tanító az iskolaszéki elnök által kijelölendő állomását 1913 aug. 20-ig elfogadni köteles s a debreceni református tanítók segélyegyletének kötelezett tagja.

Kelt Debrecenben, a református egyház presbyteriumának 1913 március hó 29. napján tartott gyűléséből.

Kovács József, **Szele György,** **Dicsőfi József,**
főgondnok. h. jegyző. lelkészelnök

MAGYARORSZÁG LEGNAGYOBB ÉS LEGRÉGIBB FÉRFI-, FIU- ÉS LEÁNYKA RUHÁK TELEPE. ~~~ KÉSZEN ÉS MÉRTÉK UTÁN.

Nagytiszteletü Uram!

Van szerencsém tisztelettel értesíteni, hogy raktáram az ez idényre szükséges férfi-, fiu- és gyermekruhákkal a legdusabban el van látva.

Czégem 1845-ben alakult és bátran mondhatom, hogy lelkiösmeretes szolid kiszolgálás folytán legjobb hírnévnek örvend. Raktáramon lévő ruházatokhoz az anyagot a bel- és külföld legelőkelőbb piacain szerzem be, azoknak minősége tehát kifogástalanul jó. — Az impozáns választék, valamint ama körülmény, hogy a ruhák saját műhelyemben személyes felügyeletem alatt a legképzettebb és legügyesebb szabászok által készíttetnek, azon kellemes helyzetbe juttat, hogy a t. vevőközönség legkényesebb igényeit is kielégíthessem.

Mindezek, valamint a minden egyes darabon számokkal feltüntetett árak olcsósága, továbbá, hogy engedmény ki van zárva, igazolják, hogy a

NEUMANN M. cég

a LEGJOBB, LEGOLCSÓBB és LEGBIZTOSABB bevásárlási forrás és a n. é. vevőközönség már eddig is tanúsított bizalmát megérdemli.

Kiváló tisztelettel

NEUMANN M.
cs. és kir. udvari és kamarai szállító.